

REPUBLIKA SRBIJA
MINISTARSTVO FINANSIJA
Sektor za ugovaranje i finansiranje programa
iz sredstava Evropske unije
MINISTARSTVO ZA RAD, ZAPOŠLJAVANJE,
BORACKA I SOCIJALNA PITANJA
MINISTARSTVO OMLADINE I SPORTA

Ovaj projekat finansira
Evropska unija

#ЕУ
ЗА ТЕБЕ

Podrška Evropske unije aktivnom uključivanju mladih

“PODRŠKA MLADIMA U ZAPOŠLJAVANJU”

Modeliranje alternativnih alata i uslova za zapošljavanje teže zapošljivih kategorija mladih

Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrljigu i Raški - osnovna studija

Jul 2019.

Impressum

Objavio:

Zapadnobalkanski institut (WEBIN)
Tadeuša Koščuška 64 Beograd
office@wb-institute.org
www.wb-institute.org

Realizovao:

Agroinvest fondacija Srbija
Pazinska 16 Beograd

Autorka:

Jelena Nastić-Stojanović

Za citiranje:

Nastić-Stojanović J. (2019), "Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrljigu i Raški - osnovna studija", Zapadnobalkanski institute, Beograd

Dokument je objavljen na srpskom jeziku i dostupan je na www.wb-institute.org.

Tekst je pripremljen u period od marta do jula 2019. godine. Sva prava zadržana. Sadržaj dokumenta može biti reprodukovani delimično, osim u komercijalne svrhe, i to tako što će se na korišćeni deo staviti referenca na autora i godinu objave ovog dokumenta. Zahtev za reprodukciju cele publikacije poslati na office@wb-institute.org.

Ova publikacija je napravljena uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije isključivo je odgovornost autora i Zapadnobalkanskog instituta i ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije.

Sadržaj

REČNIK KORIŠĆENIH TERMINA.....	4
DEO	
1. Svrha, struktura i metodologija	5
2. Teže zapošljivi mladi u Evropi.....	6
Regulatorni okvir.....	6
Trendovi.....	6
Izazovi.....	13
Mere podrške.....	14
3. Teže zapošljivi mladi u Srbiji.....	21
Regulatorni okvir.....	21
Trendovi.....	21
Mere podrške.....	24
4. Stanje u opštini Raška.....	27
Postojeće mere socijalne i radne aktivacije dostupne mladima u opštini Raška.....	31
5. Stanje u opštini Svrnjig.....	38
Postojeće mere socijalne i radne aktivacije dostupne mladima u opštini Svrnjig.....	40
ZAKLJUČCI.....	45
LITERATURA.....	48
PRILOZI	
Prilog 1 – Intervju - pitanja	50
Prilog 2 – Tabelarni prikaz podataka za Rašku i Svrnjig.....	53

Rečnik korišćenih termina

Termin	Značenje
<i>Nezaposlenost</i>	Prema MOR nezaposlenost definiše: odsustvo posla; aktivno traženje posla; i sposobnost za rad.
<i>Eurostat</i>	Statistička služba Evropske komisije
<i>Ekonomski neaktivna osoba</i>	Osoba je ekonomski neaktivna prema MOR ukoliko ne pripada radnoj snazi. Neaktivni ljudi su oni koji nisu ni u statusu zaposlene ni nezaposlene osobe.
<i>NEET</i>	Indikator koji predstavlja udeo mladih ljudi koji nisu zaposleni, na školovanju ili obuci iskazan kao procenat ukupnog broja mladih u dатој starosnoj grupi.
<i>RNŠ</i>	Rano napuštanje školovanja (en. ESL) predstavlja indikator Eurostat-a za osobe koje u starosnoj dobi 18-24 imaju završeno niže srednje obrazovanje (manje od 2 godine). ili niži stepen obrazovanja od tog koji nisu više u sistemu obrazovanja i obuka. Do 2020 u zemljama EU ovaj indikator treba da bude manji od 10%.
<i>Aktivne politike zapošljavanja</i>	Državni programi kojima se interveniše na tržištu rada sa ciljem da se pomogne nezaposlenim licima da pronađu posao i vrate se u kategoriju zaposlenih što je pre moguće, tako što im se pruža neophodna stručna podrška kroz usluge zapošljavanja (informisanje, praćenje, KVS); mere zapošljavanja (obuke, podsticaji, subvencije) i podrška kroz pasivne mere - novčana davanja/naknade.
<i>Aktivni programi zapošljavanja</i>	Društveni izdaci (osim za obrazovanje) namenjeni poboljšanju izgleda korisnika da pronađu produktivno zaposlenje ili da na drugi način povećaju mogućnosti za sticanje zarade (troškovi rada službi za zapošljavanje, obuke nezaposlenih lica za potrebe tržišta rada, posebni programi za mlade u procesu tranzicije iz obrazovanja na tržište rada).
<i>Aktivne mere zapošljavanja</i>	Aktivnosti usmerene ka unapređenju zapošljivosti i podsticanju zapošljavanja i obuhvata: usluge posredovanja u zapošljavanju; karijerno vođenje i savetovanje; subvencije za zapošljavanje; podršku samozapošljavanju; dodatno obrazovanje i obuke; podsticaje za korisnike novčane naknade za slučaj nezaposlenosti; javne radove; druge mere namenjene licima koje traže posao.
<i>Ranjive/teže zapošljive kategorije na tržištu rada</i>	Primarni korisnici mera aktivne politike zapošljavanja koji usled faktora kao što su starosno doba, stepen obrazovanja, invaliditet, pol, etničko poreklo, itd. mogu da imaju prepreku u ostvarivanju principa jednakih mogućnosti i dostupnosti usluga. U njih koje spadaju: Romi, OSI, ruralno stanovništvo, lica bez kvalifikacija/obrazovanja, žene, mladi (15-24 godine starosti), starija lica (50-64 godine starosti), kao i dugoročno nezaposleni, samohrani roditelji, korisnici novčane socijalne pomoći, deca bez roditeljskog staranja, žrtve trgovine ljudima i drugi ¹ .
<i>IPZ</i>	Individualni plan zapošljavanja u okviru modela podrške zapošljavanju teže zapošljivih kategorija

¹ Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020 Službeni glasnik Republike Srbije br. 37/11

DEO 1: Svrha, struktura i metodologija

Svrha. Osnovna studija je sprovedena u okviru EU projekta "Podrška mladima u zapošljavanju". Svrha ove studije je da analizira najnovije dostupne podatke (kvalitativne i kvantitativne) koji ukazuju na status ciljnih grupa (teže zapošljivih kategorija mladih uključujući NEET, Rome, dugotrajno nezaposlene i mlade koji žive u ruralnim područjima), faktore ugroženosti, razloge nevidljivosti na tržištu rada, (ne) efikasnost postojećih mera tržišta rada, socio-ekonomskih podataka, i slično. Dobijeni podaci koji su predstavljeni u Osnovnoj studiji prvenstveno će se koristiti kao ulazni podaci za sve druge aktivnosti vezane za ciljeve projekta i kasnije analizu njegove realizacije i procenu uticaja. Osnovno studija zato predstavlja strukturirani pokušaj merenja postojećih kvalitativnih i kvantitativnih podataka na terenu u odnosu na željene rezultate i promenu stanja u oblasti. Osnovna svrha ovog dokumenta jeste da revidira/potvrdi podatke/indikatore definisane u projektnoj inicijalnoj ločičkoj matrici.

Struktura. Studija je sačinjena od 7 delova, od kojih deo 1 predstavlja uvod u temu, dok deo 7 nudi preporuke i glavne zaključke. Kroz delove 2,3 i 4 Osnovna studija pruža kratak opšti nacionalni kontekst i pitanja za razmatranje, u kojima se sprovodi analiza o tome ko su mladi u ranjivim situacijama, šta čini njihovu situaciju posebno teškom, koji su ključni instrumenti politike koji imaju za cilj da pomognu njima i njihovim porodicama. Osnovna poglavља od interesa za uspešno sprovođenje projekta "Podrška mladima u zapošljavanju" su poglavља 5 i 6 koja sadrže detaljnije informacije o specifičnim lokalnim kontekstima kroz pažljivu analizu aktera, postojećeg zakonodavnog okvira i prakse.

Metodologija. Osnovna studija se sprovodi na terenu, u ciljanim opštinama Svrlijig i Raška u jugoistočnom i jugozapadnom regionu Srbije putem intervjuisanja ključnih zainteresovanih strana i korisnika, kao i kroz analizu dostupnih sekundarnih podataka iz izveštaja, pregleda i evaluacija koje su prethodno sprovedene. Studija je zasnovana na stavovima, znanju i iskustvu u oblasti ukupno 20 ključnih lokalnih aktera koji dolaze iz sledećih institucija: NSZ, CSR, opština, škola, NVO, kao i od strane vlasnika lokalnih biznisa. Akteri iz oba - javnog i privatnog sektora su pozvani da podele svoja razmišljanja i relativno su jednako zastupljeni u ovoj studiji. Posebna vrednost istraživanja jeste u direktnom uključivanju ukupno 10 predstavnika ranjivih grupa - nezaposlenih mladih koji su dali neprocjenjivu vrednost dalnjim projektnim naporima. Prikupljeni podaci su i numerički i kvalitativni što predstavlja zdravu osnovu za detaljniju i efikasniju analizu postojećih situacija u obe ciljne zajednice.

Delovi 2 i 3 su nastali analizom i sintezom sekundarnih podataka dostupnih na nacionalnom nivou, kao i na evropskim portalima, dok se delovi 4 i 5 zasnivaju na podacima dobijenim iz primarnih istraživačkih izvora – sprovedenih intervjuja sa predstavnicima relevantnih institucija u Raški i Svrlijigu.

DEO 2: Teže zapošljivi mladi u Evropi

Regulatorni okvir

Zapošljavanje mladih² se nalazi u fokusu interesovanja evropskih i nacionalnih strategija usmerenih na dugoročan, ekonomski rast i održivi razvoj. Ipak, kada je reč o dugoročno nezaposlenim mladima, obično pripadnika određene teže zapošljive kategorije (ranjive grupe), postojeće mere i programi podrške ne postižu uvek željene ciljeve i rezultate često usled nedovoljne saradnje i/ili kapaciteta nadležnih institucija i drugih aktera i pružalaca usluga, i/ili neadekvatne analize potreba korisnika, odnosno suštinskog razumevanja životne situacije u kojoj se mlada osoba nalazi, ili nekorišćenja kvalitetnih mehanizama monitoringa i evaluacije. Zato se kod ranjivih grupa mladih (Romi, NEET, mladi iz udaljenih/seoskih područja i drugih dugoročno nezaposlenih) češće nego kod njihovih vršnjaka može istovremeno primetiti i visoka stopa nezaposlenosti i vrlo niska stopa aktivnosti na tržištu rada koja se može javiti i kao uzrok i kao posledica njihove (dugoročne) nezaposlenosti.

Strategija Evropa 2020 (COM (2010) 682) definiše sveobuhvatne inicijative kojima želi da poboljša stanje u oblasti zapošljavanja mladih širom EU zemalja i to stavljujući u centar interesovanja mobilnost mlade radne snage kao opredeljujući faktor sticanja znanja, iskustva i poboljšanje zapošljivosti (inicijativa Mladi u pokretu), kao i poboljšanje mogućnosti za zapošljavanje (inicijativa Agenda za nove veštine i poslove).

Radi dostizanja ovih ciljeva, na nivou EU od 2012. postoji *Paket mera za zapošljavanje mladih* (koji uključuje i mere koje se odnose na podršku mladima tokom perioda tranzicije iz obrazovanja na tržište rada među kojima je najprominentnija tzv Garancija za mlađe - Youth guarantee koja omogućava mladima do 25 godina starosti da nastave obrazovanje, dobiju praksu ili posao, ili se prijave kao nezaposleni do 4 meseca nakon završetka školovanja). Inicijativa za zapošljavanje mladih iz 2013. dodatno doprinosi pomenutim merama jer je fokusirana na mlađe koji pripadaju NEET kategoriji i dolaze iz sredina u kojima je nezaposlenost mladih preko 25%.

Trendovi

Neaktivnost mladih na tržištu rada predstavlja posebnu temu i predmet interesovanja širom evropskih zemalja koje na različite načine pokušavaju da nađu rešanja kojima bi predupredile i/ili poboljšale apatično stanje mladih u pogledu aktivnog traženja posla uvođenjem različitih mera i programa podrške sa ciljem prevencije, intervencije i/ili kompenzacije. Iako ukupna stopa neaktivnosti na tržištu rada u EU kao i u Srbiji pokazuje tendenciju smanjenja u poslednje 3 godine, ona je i dalje visoka u populaciji mladih od 15 do 24 godine gde je prema EUROSTAT više od 50% mladih u EU u 2017. godini bilo van tržišta rada. Ovde je važno napomenuti da se većina mladih u ovoj kategoriji ipak nalazi ili u nekoj vrsti formalnog ili neformalnog obrazovanja i obuka, dok se produžavanjem školovanja i ostanka u roditeljskom domu (što jeste opšti trend kod mladih Evropljana) njihova aktivnost na tržištu rada odlaže. Tako sličan broj mladih evropljanki i evropljana navodi kao glavni razlog svoje neaktivnosti na tržištu rada nastavak školovanja (52% mladih žena i 49% mladih muškaraca), dok porodične obaveze za 3% mladih žena predstavljaju

² Na nivou EU, mladi se statistički posmatraju kao kategorija ljudi u starosnoj dobi između 15 i 19, 15 i 24, 25 i 29 godina, dok su mladi u Republici Srbiji starosne dobi između 15 i 30 godina.

glavni razlog neaktivnosti na tržištu rada. Nezavisno od starosne i polne strukture, postoji direktna korelacija između nivoa obrazovanja i neaktivnosti na tržištu rada pri čemu je kod niže obrazovanih mladih 3 puta veća verovatnoća da ostanu van tržišta rada u odnosu na njihove školovanje vršnjake. Posebnu pažnju ipak imaju mlade osobe koje nisu ni u situaciji zaposlenja, ni u obrazovanju ni na obukama – takozvana NEET kategorija mladih čije razloge ostanka van tržišta rada, odnosno neaktivnosti treba posebno sagledati jer su ovi mlađi u većem riziku od svojih vršnjaka kada je reč o pronalaženju posla, što ih čini dodatno ranjivim i izloženim socijalnoj isključenosti i siromaštvo.

Mladi na tržištu rada predstavljaju visoko heterogenu grupu čije se razlike prema starosnoj dobi i životnoj situaciji (koja može uključivati po tipu i intenzitetu različite probleme koji zahtevaju gotovo individualan pristup) često zanemaruju pri pružanju usluga/kreiranja specifičnih paketa podrške njihovoj zapošljivosti i zapošljavanju.

Prema EUROSTAT (Tabela1) tokom protekle decenije (2008-2018) nezaposlenost mladih je rasla uglavnom kao posledica ekonomske krize u svim zemljama EU u periodu 2011-2016, osim u Nemačkoj gde se dešava trend kontinuiranog smanjenja stope nezaposlenosti mladih tokom poslednje decenije (sa 10.4% u 2008. na 6.2% u 2018. godini). Ovakav trend u Nemačkoj povezuje se sa specifičnostima nemačke ekonomije i duge tradicije sistema dualnog obrazovanja koji jača kompetencije učenika srednjeg stručnog obrazovanja (VET) pripremajući ih za tržište rada. Stopa nezaposlenih kod mladih od 15-24 godine u EU zemljama se kontinuirano smanjuje od 2013 sa prosečne stope nezaposlenosti u EU od 23.7% na 15.2% u 2018. U Srbiji se dešava isti trend akon perioda ekonomske krize, pa tako stopa nezaposlenosti kod mladih opada sa 49.3% u 2013. na 29.5% u 2018. godini.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<i>EU-28</i>	15.9	20.3	21.4	21.7	23.3	23.7	22.2	20.3	18.7	16.8	15.2
<i>Belgija</i>	18.0	21.9	22.4	18.7	19.8	23.7	23.2	22.1	20.1	19.3	15.8
<i>Bugarska</i>	11.9	15.1	21.9	25.0	28.1	28.4	23.8	21.6	17.2	12.9	12.7
<i>Češka R.</i>	9.9	16.6	18.3	18.1	19.5	18.9	15.9	12.6	10.5	7.9	6.7
<i>Danska</i>	8.0	11.8	13.9	14.2	14.1	13.0	12.6	10.8	12.0	11.0	9.3
<i>Nemačka</i>	10.4	11.1	9.8	8.5	8.0	7.8	7.7	7.2	7.1	6.8	6.2
<i>Estonija</i>	12.0	27.4	32.9	22.4	20.9	18.7	15.0	13.1	13.4	12.1	11.9
<i>Irska</i>	13.3	24.0	27.6	29.1	30.4	26.8	23.9	20.9	17.2	14.4.	13.8
<i>Grčka</i>	21.9	25.7	33.0	44.7	55.3	58.3	52.4	49.8	47.3	43.6	39.9
<i>Španija</i>	24.5	37.7	41.5	46.2	52.9	55.5	53.2	48.3	44.4	38.6	34.3
<i>Francuska</i>	19.0	23.6	23.3	22.7	24.4	24.9	24.2	24.7	24.6	22.3	20.7
<i>Hrvatska</i>	23.6	25.4	32.3	36.6	42.2	49.9	44.9	42.3	31.5	27.2	23.8
<i>Italija</i>	21.2	25.3	27.9	29.2	35.3	40.0	42.7	40.3	37.8	34.7	32.2
<i>Kipar</i>	9.0	13.8	16.6	22.4	27.7	38.9	36.0	32.8	29.1	24.7	20.2
<i>Letonija</i>	13.6	33.3	36.2	31.0	28.5	23.2	19.6	16.3	17.3	17.0	12.2
<i>Litvanija</i>	13.3	29.6	35.7	32.6	26.7	21.9	19.3	16.3	14.5	13.3	11.1
<i>Luksemburg</i>	17.3	16.5	15.8	16.4	18.0	16.9	22.3	16.6	19.1	15.5	13.5
<i>Mađarska</i>	19.5	26.4	26.4	26.0	28.2	26.6	20.4	17.3	12.9	10.7	10.2
<i>Malta</i>	11.7	14.5	13.2	13.3	14.1	13.0	11.7	11.8	11.0	10.6	9.2
<i>Holandija</i>	8.6	10.2	11.1	10.0	11.7	13.2	12.7	11.3	10.8	8.9	7.2
<i>Austrija</i>	8.5	10.7	9.5	8.9	9.4	9.7	10.3	10.6	11.2	9.8	9.4
<i>Poljska</i>	17.2	20.6	23.7	25.8	26.5	27.3	23.9	20.8	17.7	14.8	11.7
<i>Portugal</i>	21.6	25.3	28.2	30.2	38.0	38.1	34.7	32.0	28.2	23.8	20.3

Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrnjigu i Raški - osnovna studija

Rumunija	17.6	20.0	22.1	23.9	22.6	23.7	24.0	21.7	20.6	18.3	16.2
Slovenija	10.4	13.6	14.7	15.7	20.6	21.6	20.2	16.3	15.2	11.2	8.8
Slovačka	19.3	27.6	33.9	33.7	34.0	33.7	29.7	26.5	22.2	18.9	14.9
Finska	16.5	21.5	21.4	20.1	19.0	19.9	20.5	22.4	20.1	20.1	17.0
Svedska	20.2	25.0	24.8	22.8	23.7	23.6	22.9	20.4	18.9	17.8	16.8
UK	15.0	19.1	19.9	21.3	21.2	20.7	17.0	14.6	13.0	12.1	11.3
Srbija	/	/	46.5	50.4	51.2	49.3	47.3	43.1	35.0	32.0	29.5

Tabela1: Stopa nezaposlenosti mladih (15-24) u državama EU i Srbiji za period 2008-2018.

Stopa **dugoročne nezaposlenosti** (preko 12 meseci na tržištu rada) kod mladih starosne dobi 15-24 u EU i Srbiji se takođe smanjuje nakon izlaska iz svetske ekonomске krize. Tako u proseku u EU zemljama stopa dugoročne nezaposlenosti u 2013. iznosi 8%, dok je stopa u 2018. prepolovljena (Tabela2). U Srbiji ovaj parameter u 2013. iznosi 23.1%, dok u 2018. pada na 11%.

Razlike u polu kod dugoročno nezaposlenih mladih na nivou EU, kao ni u Srbiji nisu toliko značajne. U 2018. godini 3.5% je dugoročno nezaposlenih pripadnica ženskog pola i 4.1 % pripadnika muškog pola. U Srbiji 10.4% pripadnika muškog pola i 11.7% pripadnica ženskog pola je dugoročno nezaposleno u populaciji stanovništva od 15-24 godine.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU 28	3.6	4.6	6.0	6.5	7.5	8.0	7.8	6.5	5.4	4.7	3.9
Belgija	4.9	5.7	6.7	6.0	5.8	7.3	8.0	7.9	6.3	4.9	4.1
Bugarska	5.0	5.2	8.9	12.1	13.8	13.2	11.7	11.1	8.0	4.7	5.9
Češka	3.1	3.3	5.8	5.3	6.5	6.2	4.4	3.8	2.5	1.5	1.2
Danska	/	/	0.9	1.4	1.3	1.3	1.1	0.9	1.0	0.7	0.6
Nemačka	3.0	3.0	2.6	2.0	1.9	1.8	1.8	1.6	1.5	1.5	1.4
Estonija	2.9	7.0	12.2	8.8	6.2	6.5	4.4	2.0	2.7	/	/
Irska	2.5	6.1	11.4	13.2	14.3	10.4	8.5	7.2	5.3	3.9	2.9
Grčka	7.8	7.9	11.7	18.9	27.1	30.3	31.5	28.0	25.1	23.5	21.1
Španija	2.5	6.9	12.1	15.0	18.9	21.9	21.5	16.9	12.8	10.2	8.2
Francuska	4.3	5.8	6.6	6.0	6.5	6.5	7.2	7.0	7.0	6.3	5.1
Hrvatska	10.5	11.0	16.0	19.9	23.2	25.3	22.6	20.2	12.5	7.9	5.7
Italija	8.0	10.1	12.3	13.7	17.3	21.0	25.1	22.0	19.4	18.3	15.6
Kipar	/	1.3	2.8	3.9	6.9	12.7	10.7	8.0	5.5	4.9	3.2
Letonija	1.8	6.9	12.0	10.2	8.9	6.8	4.7	4.4	5.0	2.5	2.9
Litvanija	/	5.2	10.8	11.1	6.8	4.4	4.4	2.7	2.3	1.8	1.3
Luksemburg	3.9	/	3.7	3.8	3.6	3.6	/	/	/	2.9	/
Mađarska	6.2	7.8	10.3	9.3	9.1	8.6	6.7	4.6	3.6	2.3	2.6
Malta	3.2	4.5	3.9	4.1	4.3	3.2	3.4	3.5	2.5	3.0	1.6
Holandija	0.9	1.1	1.2	1.3	1.5	2.2	2.3	2.0	1.7	1.2	0.8
Austrija	1.2	1.4	1.6	1.3	1.4	1.4	1.4	1.7	2.0	1.5	1.3
Poljska	3.8	4.4	4.8	6.8	8.0	8.7	7.4	6.1	4.3	3.2	1.8
Portugal	4.2	5.4	6.9	8.0	11.7	13.8	12.6	9.9	8.2	6.3	3.5
Rumunija	8.1	6.1	7.2	9.5	9.4	9.0	8.7	8.1	8.7	7.0	6.7
Slovenija	2.1	2.8	4.9	5.5	6.6	8.5	7.6	5.8	6.7	3.6	1.7

Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrljigu i Raški - osnovna studija

Slovačka	10.0	11.4	18.4	18.2	19.2	20.6	17.0	14.4	10.6	8.6	7.0
Finska	/	1.0	1.6	1.0	0.9	1.0	1.0	1.7	1.5	1.2	0.9
Švedska	0.7	1.1	1.7	1.5	1.6	1.5	1.3	1.2	0.9	1.0	1.0
UK	2.4	3.6	4.7	5.2	5.8	5.9	4.7	3.2	2.2	1.9	1.7
Srbija	/	/	25.2	30.2	32.0	27.4	23.1	19.8	15.5	11.9	11.0

Tabela 2: Stopa dugoročne nezaposlenosti (više od 12 meseci) mladih (15-24) u državama EU i Srbiji za period 2008-2018.

U 2013. godini 13% mladih od 15-24 godine i čak 30% mladih od 25–29 godine pripadalo je **NEET kategoriji** u EU (Tabela3). Tradicionalno najmanje stope NEET beleže zemlje Holandija i Luksemburg (do 5%), kao i Nemačka i Danska (6-7%), dok se zemlje na jugu Evrope - Grčka, Kipar, Bugarska suočavaju sa visokim stopama NEET (preko 20%). Trend kontinuiranog opadanja stope NEET primetan je u većini EU zemljama od 2016. godine, nakon zvaničnog perioda ekonomске krize I u proseku u EU iznosi 10.5% u 2018, dok stopa NEET u Srbiji u 2018. iznosi 16,5%.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EU 28	12.5	12.8	12.9	13.2	13.0	12.5	12.0	11.6	10.9	10.5
Belgija	11.1	10.9	11.8	12.3	12.7	12.0	12.2	9.9	9.3	9.2
Bugarska	19.5	21.0	21.8	21.5	21.6	20.2	19.3	18.2	15.3	15.0
Češka	8.5	8.8	8.3	8.9	9.1	8.1	7.5	7.0	6.3	5.6
Danska	5.4	6.0	6.3	6.6	6.0	5.8	6.2	5.8	7.0	6.8
Nemačka	8.8	8.3	7.5	7.1	6.3	6.4	6.2	6.7	6.3	5.9
Estonija	14.5	14.0	11.6	12.2	11.3	11.7	10.8	9.1	9.4	9.8
Irska	18.3	19.4	19.1	19.2	16.4	15.3	14.3	12.6	10.9	10.1
Grčka	12.4	14.8	17.4	20.2	20.4	19.1	17.2	15.8	15.3	14.1
Španija	18.1	17.8	18.2	18.6	18.6	17.1	15.6	14.6	13.3	12.4
Francuska	12.7	12.7	12.3	12.5	11.2	11.2	12.0	11.9	11.5	11.1
Hrvatska	13.4	15.7	16.2	16.6	19.6	19.3	18.1	16.9	15.4	13.6
Italija	17.6	19.0	19.7	21.0	22.2	22.1	21.4	19.9	20.1	19.2
Kipar	9.9	11.7	14.6	16.0	18.7	17.0	15.3	16.0	16.1	13.2
Letonija	17.5	17.8	16.0	14.9	13.0	12.0	10.5	11.2	10.3	7.8
Litvanija	12.1	13.2	11.8	11.2	11.1	9.9	9.2	9.4	9.1	8.0
Luksemburg	5.8	5.1	4.7	5.9	5.0	6.3	6.2	5.4	5.9	5.3
Mađarska	13.6	12.6	13.2	14.8	15.5	13.6	11.6	11.0	11.0	10.7
Malta	9.9	9.5	10.2	10.8	9.9	10.3	10.5	8.8	8.6	7.3
Holandija	5.0	4.8	4.3	4.9	5.6	5.5	4.7	4.6	4.0	4.2
Austrija	8.2	7.4	7.3	6.8	7.3	7.7	7.5	7.7	6.5	6.8
Poljska	10.1	10.8	11.5	11.8	12.2	12.0	11.0	10.5	9.5	8.7
Portugal	11.2	11.4	12.6	13.9	14.1	12.3	11.3	10.6	9.3	8.4
Rumunija	13.9	16.6	17.5	16.8	17.0	17.0	18.1	17.4	15.2	14.5
Slovenija	7.5	7.1	7.1	9.3	9.2	9.4	9.5	8.0	6.5	6.6
Slovačka	12.5	14.1	13.8	13.8	13.7	12.8	13.7	12.3	12.1	10.2
Finska	9.9	9.0	8.4	8.6	9.3	10.2	10.6	9.9	9.4	8.5
Švedska	9.6	7.7	7.5	7.8	7.5	7.2	6.7	6.5	6.2	6.1
UK	13.2	13.6	14.2	13.9	13.2	11.9	11.1	10.9	10.3	10.4

Serbia	/	20.4	21.3	21.6	19.5	20.6	20.1	17.7	17.2	16.5
--------	---	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Tabela3: Procenat NEET u populaciji mladih (15-24) u zemljama EU i Srbiji, EUROSTAT 2009-2018

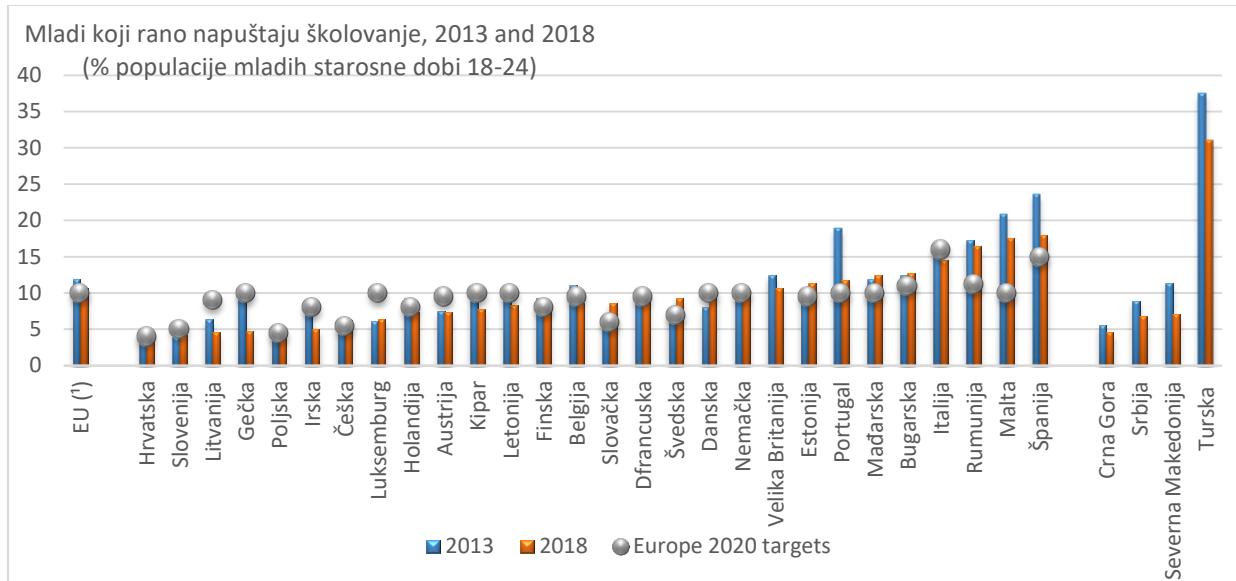
Razlike u polu u jeku ekonomске krize bile su drastičnije nego u periodu posle na nivou svih zemalja EU, dok je najveći broj NEET mladih u starosnoj dobi 24-29. Tako u 2013. na nivou EU 25% mladih žena i 17% mladih muškaraca u starosnoj dobi 24-29 godine pripadalo je NEET kategoriji, dok se taj broj drastično smanjio nakon perioda krize. Tradicionalno nešto viši broj osoba ženskog pola u NEET kategoriji objašnjava se njihovim *porodičnim obavezama*, usled kojih se one opredeljuju češće nego njihovi vršnjaci muškog pola da odlože ulazak na tržište rada, dok postoji jedan broj zemalja kod kojih je razlika u polu u strukturi NEET veoma mala i beznačajna tokom čitavog posmatranog perioda (Hrvatska, Irska, Holandija). Prema EUROSTAT čak 60% pripadnica ženskog pola u okviru NEET kategorije mladih je neaktivno dok je 40% nezaposleno.

ETF (2015) zato deli NEET mlade u 4 kategorije:

- Nezaposleni
- Obeshrabreni
- Lica koja se bave porodičnim obavezama
- Neaktivni (osim onih koji se bave porodičnim obavezama)

Najveći broj NEET su u kategoriji nezaposlenih i obeshrabrenih i to su u većini mladi muškarci. Oni su spremni da rade, ali su razlozi koji ih u tom sprečavaju oni koji se odnose na lokalno tržište rada – nepostojanje iskustva, neposedovanje potrebnih veština koje se traže na tržištu rada, i slično. U trećoj kategoriji NEET se nalaze većinom mlade žene i njihov je položaj često uzrokovani tradicionalnim normama i društvenim konzervativizmom, dok u četvrtu kategoriju spadaju lica čiji se razlozi povezuju najčešće sa bolešću i invaliditetom.

Osobe koje rano napuste školovanje (RNŠ) u EU se smatraju onima koje imaju stepen obrazovanja 0-2 prema ISCED (Evropska komisija, 2011). U mlade koje rano napušte školovanje spadaju i oni koji pohađaju VET kurseve, a za koje nisu dobili formalnu kvalifikaciju. Mladi koji se reintegrišu/vraćaju u proces obrazovanja i završavaju srednje obrazovanje do 25. godine se ne ubrajuju u ovu kategoriju mladih čiji nedostatak formalnog obrazovanja dovodi njih i njihove porodice u situacije težeg pronalaženja posla. Usled toga većina mladih koji pripadaju ovoj grupi (58.2%) u EU je ili nezaposlena ili neaktivna (Eurostat, 2017b), pa u poslednje vreme programi i mere prevencije fenomena RNŠ kao i reintegracije zauzimaju prioritetno mesto u politikama obrazovanja u mnogim evropskim zemljama. Prema podacima EUROSTAT za 2018, na nivou EU svaka deseta mlada osoba pripada ovoj kategoriji ugroženih mladih. Situacija je različita u zemljama EU što se može sagledati na grafikonu1 ispod.

Grafikon1: Izvor: Eurostat (edat_lfse_30)

Zanimljivo je primetiti da je manji procenat mladih žena (8.9%) u ovoj kategoriji od mladih muškaraca (12.2%) na nivou EU u 2018. godini. Ipak kada se podaci RNŠ ukrste sa statusom na tržištu rada, pozicija muške populacije je značajno bolja kada je reč o ekonomskoj aktivnosti i zaposlenosti u većini evropskih zemalja uključujući i Srbiju (Tabela4).

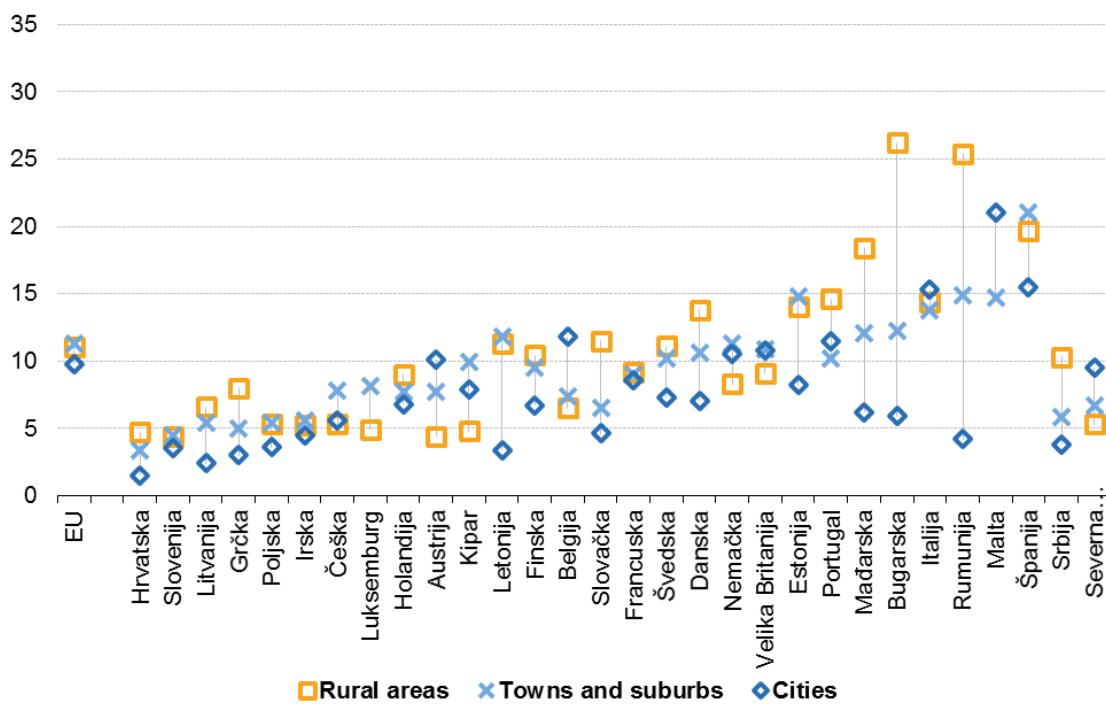
	Ukupno mlađi muškarci i žene					Mlađi muškarci					Mlađe žene				
	od kojih		od kojih			od kojih		od kojih			Od kojih		Od kojih		
	Ukupno zaposleni i nezaposleni	Zaposleni	nezaposleni	želi da radi	ne želi da radi	Ukupno zaposleni i nezaposleni	Zaposleni	nezaposleni	želi da radi	ne želi da radi	Ukupno zaposleni i nezaposleni	Zaposleni	nezaposleni	želi da radi	ne želi da radi
EU	10.6	4.9	5.6	3.5	2.2	12.2	6.4	5.8	4.1	1.7	8.9	3.4	5.5	2.8	2.7
Belgija	8.6	4.0	4.6	2.5	2.1	10.6	5.3	5.2	3.1	2.2	6.5	2.6	4.0	1.9	2.1
Bugarska	12.7	4.0	8.6	3.0	5.7	12.6	5.7	6.9	3.7	3.2	12.8	2.2	10.5	2.2	8.3
Češka	6.2	3.0	3.2	1.1	2.1	6.4	3.9	2.5	1.3	1.2	6.1	2.1	4.0	0.8	3.2
Danska	10.2	5.7	4.5	2.4	2.1	12.5	7.3	5.1	2.8	2.4	7.8	3.9	3.9	2.0	1.8
Nemačka	10.3	5.3	5.1	3.1	2.0	11.5	6.6	4.9	3.5	1.4	9.1	3.8	5.3	2.7	2.6
Estonija	11.3	7.2	4.1	2.6	1.6	16.1	10.3	5.8	4.2	:	6.4	3.9	:	:	:
Irska	5.0	1.5	3.5	1.9	1.6	6.1	2.0	4.1	2.4	1.7	3.9	1.0	2.9	1.3	1.6
Grčka	4.7	1.6	3.1	2.2	0.9	5.7	2.6	3.1	2.3	0.8	3.6	0.5	3.0	2.1	0.9
Španija	17.9	8.4	9.5	7.2	2.3	21.7	11.0	10.8	8.9	1.9	14.0	5.8	8.2	5.5	2.7
Francuska	8.9	3.3	5.5	3.8	1.8	10.8	4.3	6.5	4.9	1.6	6.9	2.3	4.5	2.5	2.0
Hrvatska	3.3	0.9	2.5	1.0	1.5	3.5	1.0	2.5	1.2	1.4	3.1	0.7	2.4	0.8	1.6
Italija	14.5	4.9	9.6	7.1	2.5	16.5	6.5	10.0	8.0	2.0	12.3	3.1	9.2	6.2	3.0
Kipar	7.8	4.1	3.7	1.8	1.9	9.9	4.8	5.1	2.9	2.2	6.0	3.4	2.5	:	1.7
Letonija	8.3	5.0	3.3	1.6	1.6	11.4	7.7	3.7	2.3	:	5.0	:	2.8	:	:
Litvanija	4.6	2.2	2.4	0.7	1.7	6.1	3.3	2.8	1.1	1.7	3.0	:	2.0	:	1.6
Luksemburg	6.3	3.4	2.9	2.3	:	6.8	4.4	:	:	:	5.9	:	3.5	2.6	:
Mađarska	12.5	5.4	7.1	3.3	3.8	12.6	7.9	4.8	3.2	1.6	12.3	2.9	9.5	3.4	6.1
Malta	17.5	13.3	4.2	3.0	1.2	19.4	15.1	4.4	4.0	:	15.5	11.4	4.1	2.0	2.0
Holandija	7.3	4.5	2.8	1.4	1.4	9.3	6.2	3.0	1.8	1.2	5.3	2.7	2.5	1.0	1.6
Austrija	7.3	4.1	3.2	2.3	0.9	8.9	5.2	3.7	3.1	:	5.7	3.0	2.7	1.4	1.3

Poljska	4.8	2.0	2.8	1.2	1.5	5.8	3.2	2.6	1.5	1.1	3.7	0.8	2.9	0.9	2.1
Portugal	11.8	7.6	4.1	3.3	0.9	14.7	10.1	4.6	3.8	:	8.7	5.1	3.6	2.7	:
Rumunija	16.4	8.5	8.0	2.7	5.3	16.7	11.0	5.7	3.1	2.6	16.1	5.7	10.4	2.3	8.1
Slovenija	4.2	1.9	2.4	1.1	1.2	5.3	3.1	2.2	1.0	1.2	3.0	:	2.5	1.3	1.2
Slovačka	8.6	2.5	6.1	3.0	3.1	8.3	3.0	5.3	3.7	1.6	8.8	1.8	7.0	2.2	4.8
Finska	8.3	3.6	4.7	2.3	2.4	9.2	4.2	5.0	2.5	2.5	7.4	3.0	4.4	2.1	2.3
Švedska	9.3	5.7	3.6	1.8	1.8	10.4	6.7	3.7	2.2	1.5	8.0	4.6	3.5	1.4	2.0
VB	10.7	6.1	4.6	2.3	2.3	12.2	7.3	4.9	2.7	2.2	9.1	4.8	4.3	1.8	2.5
Crna Gora	4.6	:	2.8	:	:	4.4	:	:	:	:	4.9	:	:	:	:
Severna Makedonija	7.1	1.5	5.5	2.6	2.9	5.6	2.2	3.4	3.1	:	8.5	0.8	7.8	2.1	5.6
Srbija	6.8	2.1	4.8	2.8	2.0	6.8	2.6	4.2	2.8	1.4	6.8	1.5	5.4	2.8	2.6
Turska	31.0	14.7	16.3	4.3	11.9	30.4	21.6	8.8	5.5	3.3	31.6	7.7	23.9	3.2	20.8

Tabela 4: Raspodela osoba koje su rano napustile školovanje prema status na tržištu rada i polu za EU zemlje i Srbiju, izvor Eurostat (edat_ifse_14)

Evropske zemlje su podeljene u odnosu na prisustvo fenomena RNŠ gledano prema stepenu urbanizacije – u gradskim sredinama, varošicama i seoskim sredinama. Kako je prikazano na grafikunu2 ispod, Srbija spada u red evropskih zemalja sa većom stopom RNŠ u seoskim sredinama.

RNŠ u odnosu na stepen urbanizacije u evropskim zemljama za 2018. godinu
(% populacije starosne dobi 18-24 godine)

Grafikon2, izvor Eurostat (edat_ifse_30)

Različiti izveštaji EU upućuju na zaključak da naročitu pažnju treba obratiti na mlade rome i mlade koji dolaze iz migrantskih porodica kako bi se fenomen RNŠ suzbijao. Ipak, usled kompleksnosti

fenomena i pristupa njegovom rešavanju treba imati u vidu da se ne stvara dodatna segregacija kod mladih izloženijih riziku faktorima³ koji prate ovaj fenomen.

Korelacija između 2 indikatora osoba koje su RNŠ i NEET je statistički značajna i većina zemalja EU koje imaju nisku stopu RNŠ takođe imaju i relativno niske stope NEET i obrnuto. Ipak takva situacija često nije slučaj sa zemljama u statusu pridruživanja poput Srbije gde i pored niske stope RNŠ, postoji visoka stopa NEET. Za ovakvu situaciju postoji nekoliko objašnjenja, od kojih je značajno napomenuti dugu tranziciju između formalnog obrazovanja i tržišta rada koja se pojavljuje kao posledica nedovoljne ponude poslova kao i diskrepance između potrebnih i stečenih veština mladih.

Izazovi

Period tranzicije svake mlade osobe koja **iz formalnog obrazovanja** prelazi **na tržište rada** zavisi od situacije na tržištu rada, od sistema obrazovanja, kao i od lične želje mlade osobe da započne sa radnim angažmanom neposredno nakon završetka određenog stepena školovanja. Ipak taj period može biti veoma stresan za svakog pojedinca, a naročito kod onih mladih kod kojih se usled faktora poput pola, starosti, nacionalnosti, etničke pripadnosti, nivoa obrazovanja i drugih, ovaj period produžava. Strukturni izazovi koji produžavaju period tranzicije kod svake mlade osobe u novijim istraživanjima (Evropska Komisija, 2017) najčeće se dele na 4 kategorije:

1. (Visoka) segmentacija tržišta rada koja se povezuje sa prekarnošću zapošljavanja mladih (malo mogućnosti za obuke na random mestu, niske plate, neadekvatni ugovori i slično)⁴;
2. (Kvalitetni) sistem obrazovanja i obuka koji kombinacijom mera prevencije i intervencije utiče na smanjenje stope RNŠ i NEET omogućavajući odgovarajući nivo sticanja znaja i veština kako osnovnih tako i transferzalnih u odnosu na zahteve tržišta rada;
3. (Kvalitetno) radno iskustvo omogućava *svim* mladim osobama da dobiju pristup željenoj praksi bilo da je reč o radnoj praksi tokom/nakon obrazovnog ciklusa ili dualnom obrazovanju u okviru VET programa;
4. (Efikasno) pružanje ciljanih paketa usluga kojima se podržava zapošljavanje i zapošljivost mladih osoba, a koje se ogleda kroz adekvatan kapacitet nacionalnih servisa (adekvatan finansijski okvir, adekvatan broj zaposlenih i obučeni zaposleni, administrativni kapacitet) za zapošljavanje da pruže individualizovan u podršku naročito važnu za mlađe iz teže zapošljivih kategorija koja podrazumeva kombinaciju usluga savetovanja, obuka i stručnih praksi, ali i partnerstva sa drugim relevantnim akterima, a naročito NGO koje rade sa mladima, a čiji programi podrške mogu da se nađu u paketu mera.

Prema Hadjivassiliou et al. (2016) mlađi u EU nakon formalnog obrazovanja posmatrano ukupno na svim nivoima obrazovanja provedu u proseku 6.5 meseci u potrazi za prvim značajnim poslom pri čemu je najduži period tranzicije primećen u Grčkoj, Rumuniji i Italiji (10-13 meseci), dok je najkraći period u Velikoj Britaniji i Holandiji (3.5 meseca). Posmatrano prema stepenu obrazovanja, najbrže se zapošljavaju visoko obrazovani – u proseku u EU na prvi značajan posao

³ Više informacija o kompleksnosti faktora koji utiču na RNŠ kao i na NEET kod mladih može se pronaći na <http://titaproject.eu/spip.php?rubrique3>

⁴ O trenutnoj situaciji prekarnosti kod zapošljavanja mladih u Srbiji videti analizu trendova u vezi sa položajem mladih u Srbiji (Mlađi u Srbiji, 2018/2019).

čekaju 5 meseci, dok je prosečan period tranzicije duplo duži za one sa nižim kvalifikacijama od srednje škole, a za one koji imaju završeno srednje obrazovanje 7 meseci.

Kada je reč o izazovima sa kojima se suočavaju teže zapošljive kategorije mladih oni koji se najčešće navode i u EU i u Srbiji (potvrđeni i kroz Osnovnu studiju u lokalnim zajednicama) uključuju:

- Ne postojanje sistema praćenja i identifovanja NEET kategorije mladih
- Nisku mobilnost mlade ženske radne snage
- Male mogućnosti za umrežavanje naročito kod mladih žena
- Problemi oko preduzetničkog angažovanja naročito žena
- Tradicionalne društvene norme i vrednosti
- Odsustvo priuštive usluge nege dece i starih
- Fleksibilnost radnog vremena i rad od kuće
- Mere koje se sprovode ne utiču na uzroke socijalne isključenosti kod višestruko marginalizovanih mladih koji nisu predmet dubinskog istraživanja
- Sveobuhvatan pristup u rešavanju problema i donošenje paketa advekvatnih mera zahteva dobre mehanizme koordinacije među akterima u zajednici kao i adekvatne resurse – ljudske i finansijske
- Neadekvatna sistemska rešenja monitoringa i evaluacije
- Nedovoljni obuhvat – naročito mčladih u seoskim sredinama
- Kompleksnost procedura registracije

Mere podrške

Mere podrške u zapošljavanju mladih i porastu zapošljivosti prema karakteru mogu biti preventivne, interventne i kompenzacijске.

- a. **Mere prevencije** naročito su značajne u pogledu sprečavanja dugoročne nezaposlenosti mladih i to putem smanjenja stope RNŠ kao i NEET. Razvijanje programa prevencije na osnovu riziko faktora, njihovo praćenje kroz mehanizme za rano upozoravanje na mlađe u riziku, besplatni udžbenici, obuke za nastavnike o načinu rada sa mladima u riziku, kao i mere poboljšanja kvaliteta, relevantnosti i pristupačnosti obrazovanja za sve, sve spadaju u grupu mera prevencije.
- b. **Mere intervencije** u kontekstu teže zapošljivih kategorija mladih uglavnom podrazumevaju programe reintegracije za NEET, odnosno njihovo vraćanje u obrazovni sistem ili facilitacija ulaska na tržište rada. U mere intervencije koje se odnose na vraćanje mladih u obrazovni sistem najvažnije su one koje se tiču: identifikacije i praćenja neaktivnih mladih (en. *outreach*), kreiranja obrazovnih mogućnosti na metodologiji druge šanse i validacije neformalnog obrazovanja. Ove mere je izazovno kreirati i mnoge zemlje rade na tome. Ipak, najčešćim delom mere intervenciju su zapravo namenjene registrovanim nezaposlenim mladima – APMZ- koje sprovode nacionalne službe/servisi za zapošljavanje (pomoć u traženju posla, savetovanje, obuke i prekvalifikacije, podsticaji zapošljavanju, podrška samozapošljavanju i preduzetništvu, javni radovi, stručne prakse). Mere intervencije sve češće se sprovode kao paketi (holistički pristup) – integrisane usluge prilagođene različitim potrebama mladih i to putem profilisanja potreba u okviru

jedinstvenog šaltera (en. *one stop shop*⁵) koji omogućava da sve kategorije mladih ljudi dobiju adekvatnu podršku.

- c. **Mere kompenzacije** su najskuplje mere i stoga ograničene na uzak krug ljudi koji često ne odgovara daleko većim potrebama, a koje se primenjuju radi suzbijanja nezaposlenosti i u njih najčešće spadaju finansijski podsticaji zapošljavanju za poslodavce, socijalna pomoć, kao i izdavanja koje se tiču ukljanjanja fizičkih barijera koje čine prepreku zapošljavanju najugroženijih. Iako se ove mere smatraju podrškom socijalnoj uključenosti ugroženih kategorija mladih na tržištu rada, njima se zapravo ne utiče na razloge isključenosti.

Koncept OUTREACH u široj literaturi (EC, 2018) vezanoj za zapošljavanje mladih najčešće se spominje u vezi sa NEET mladima, ali i drugim teže zapošljivim kategorijama mladih, i podrazumeva aktivnosti kojima se mlađi ljudi, *do kojih je teško stići* i koji su višestruk marginalizovani, informišu o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju u periodu tranzicije iz obrazovanja do posla i na koji način mogu doći do te podrške ili u cilju zaposlenja ili u cilju aktivacije na tržištu rada.

U outreach spadaju intervencije kojima se identifikuju mlađi često nerigistrovani na tržištu rada, kojima se prilazi i kojima se oni angažuju ili putem uličnih akcija koje sprovode NGO ili putem intersektorskog rada relevantnih institucija u lokalnim zajednicama u čijem su središtu aktivnosti kojima se mladima prilazi van standardnog okruženja pružanja podrške (poput uvođenja usluga mobilnog outreach, jedinstvenog šaltera, itd.). Uspešne priče outreach aktivnosti često uključuju omladinske radnike/ce koji posreduju između teže zapošljivih kategorija mladih i predstavnika institucija, kao i pokušaje institucionalizovanog pristupa saradnji između službi za zapošljavanje i lokalnih NGO koji su uglavnom finansirani projektno, kao i mobilne jedinice unutar institucija koje imaju u fokusu rada outreach.

ETF (2015) identificuje nekoliko primera dobre prakse u različitim oblastima kada je reč o postavci i radu na outreach aktivnostima prema teže zapošljivim mladima – neformalni sastanci sa mladima u centrima za karijerno savetovanje u Danskoj, održan sveobuhvatan NEET koncenzus na Malti kojima se došlo do podataka o NEET i njihovim razmišljanjima o uslugama, razvoj Nacionalne outreach strategije za neregistrovane nezaposlene i neaktivne mlade u Portugalu⁶, pružanje usluga putem modela intersektorske saradnje jedinstveni šalter.

Tabela 5 identificuje mere podrške koje su se pokazale kao efikasne u radu sa NEET u evropskim zemljama, a u čijoj je osnovi jako intersektorsko partnerstvo.

Preventivni pristupi smanjenju rizikada mlađa osoba postane NEET	Kontaktiranje mlađe osobe u riziku	Kreiranje efikasnih partnerstava radi dolaska do mladih NEET
--	------------------------------------	--

⁵ U EU mnoge zemlje imaju ovakve šaltere – Finska, Nemačka, Danska. Prema ETF (2015) u zemljama van EU ovakvi servisi postoje u Palestini i Egiptu.

⁶ Vodič za razvoj nacionalnih outreach strategija za neaktivne mlade ljudi, MOR, 2017

Karijerno vodjenje za sve mlade Bliska saradnja NSZ i škola Kreiranje info sesija za mlade iz različitih ciljnih grupa Uključivanje nastavnika Informisanje o alternativnim karijernim putevima Povratne info od nastavnika i učenika koristiti u kreiranju i prilagođavanju usluga savetovanja i karijernog vođenja koje bi više odgovarala potrebama učenika	Mapiranje i praćenje usluga za mlade u kontekstu outreach-a i aktivacije Razumevanje NEET i drugih teže zapošljivih mladih Identifikacija NEET Kontaktiranje i aktivno učstvovanje NEET Sprovodenje mera i programa Analiza uticaja i prilagodavanje	koordinacija između institucija – NSZ, CSR, DZ, JLS - Nacionalni koordinator za NEET (Švedska) - Sistemska saradnja na lokalnom nivou između federalne agencije za zapošljavanje, socijalnih centara i centara za traženje posla radi koordinacije i razumevanja i standardizacije pružanja usluga (Nemačka-289 sporazuma o saradnji)
Razvoj sistema za rano upozoravanje na mlade u riziku od RNŠ/NEET Korišćenje postojećih informacionih sistema za praćenje riziko faktora Podsticanje saradnje između škola, CSR, NSZ Podrška porodicama i pojedincima u riziku Sprečavanje rizika od RNŠ kroz odnos između škole i roditelja sa roditeljima/starateljima	Razmena informacija između institucija Voditi računa o zaštiti podataka O ličnosti Korišćenje znanja i podataka partnerskih organizacija Uspostavljanje protokola komunikacije i razmene informacija Razumevanje i mapiranje postojećih usluga i mera za mlade	Jačanje kapaciteta NGO Uključivanje NGO u outreach rad NSZ putem zajedničkih aktivnosti razmrne info, identifikacije mladih u riziku, promocije pojedinih usluga
	Testiranje sa ciljnim grupama Korišćenje socijalnih medija Saradnja sa javnim ličnostima uključujući youtubere Ulične akcije Događaji u seoskim sredinama Prisustvo na događajima za mlade (savetnici NSZ) Vršnjačka podrška i preporuke su pokretači motivacije kod mladih da se aktiviraju i angažuju u radu sa institucijama	Uključivanje škola i obrazovnog sistema Savetnici službi za zapošljavanje odlaze u škole radi posete, ili pružanja usluga NAV (NSZ u Norveškoj) tutor u srednjim školama je primer preventivnog delovanja za identifikaciju mladih u riziku od RNŠ. Tutor je zaposlen u službi za zapošljavanje, ali stacioniran u školi 3 dana dok je preostala 2 dana deo tima službe za zapošljavanje koja se bavi mladima
	Facilitacija jedinstvenog šaltera Integrисano pružanje usluga različitih aktera često je zasnovano na volonterskoj saradnji institucija; inicijalna podrška može biti pružena i na poverljiv način; proaktivnost i kontakt licem u lice za ranjive kategorije mladih; građenje odnosa poverenja sa mladima i to odlaskom na mesta njihovog okupljanja; ulične savetnice –	Maksimiziranje učinka pružanja usluga JLS U Holandiji JLS imaju glavnu ulogu u identifikaciji i angažovanju sa neregistrovanim mladima; Outreach posao je deo socijalnog rada koji obavljaju socijalni/omladinski radnici zaposleni u JLS koji posećuju ugrožene sredine i mlade i njihove porodice u njihovim domovima ili na drugim neformalnim mestima

pedagozi i socijalni radnici (Španija)	
<p><i>Za efikasno funkcionisanje službi podrške i sistemski pristup ugroženim mladima potrebno je raditi na kreiranju partnerstava u lokalnim sredinama koja su zasnovana na:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Specifičnostima lokalnog konteksta (finansijskih i ljudskih kapaciteta – oslanjanje na multisektorske timove, potreba tržišta rada, potreba mladih) - Uključivanje postojećih struktura saradnje i njihovo produbljivanje kako bi se postojeći resursi efikasnije koristili naročito u pogledu različitih iskustava i ekspertize partnera - Definisanje uloga, odgovornosti i ciljeva svakog partnera - Definisanje uloge lidera koji često opredeljuje jednu osobu koja upućuje mladu osobu na različite pružaoce usluga - Zajednički pristup sprovođenju usluga - Lični kontakti sa korisnicima u kombinaciji sa digitalnom komunikacijom - Biranje lokacije koja je u blizini i dostupna mestima gde se mlađi okupljaju - Individualizovan pristup mlađoj osobi 	

Tabela 5: Mere u radu sa NEET mladima, izvor: ICF

Jedinstveni šalteri u Evropi predstavljaju integriran, sveobuhvatan način pružanja potrebnih usluga kao odgovor na izazove sa kojima se suočavaju mlađi iz teže zapošljivih kategorija i često mogu uključivati i usluge outreach-a.

U Švedskoj služba za zapošljavanje ima multi sektorske timove za podršku/savetovanje mlađima koji su posebno ugroženi na tržištu rada – UngKOMP⁷, a koje čine zaposleni u JLS i služba za zapošljavanje u 20 opština/lokálnih zajednica formiranih u period 2015-2018. Timovi su kreirani na osnovu povratne informacije mlađih čime se povećava njihova efikasnost u pružanju usluga. Pristup mlađima je netradicional/neformalan i sastanci sa njima se odvijaju u takvoj atmosferi. Učešće mlađih je na dobrovoljnoj osnovi, pa je i to doprinelo njihovoj aktivaciji. Timovi su fleksibilni i mlađoj osobi dostupni u bilo kom trenutku i bez zakazivanja sastanka. U programu savetovanja učestvovalo je preko 8500 mlađih od kojih većina nakon napuštanja programa odlazi na dalje obrazovanje ili se zapošljava. Inicijativa je finansirana iz sredstava Evropskog socijalnog fonda.

U Francuskoj, Lokalne misije (LM)⁸ su NGO otvorene za one mlađe ljudе od 16 do 25 godina koji nisu u obrazovanju. Vezane su za službu za zapošljavanje, ali su autonomni entiteti koje finansiraju lokalne vlasti i država. Oni imaju iskustvo pružanja saveta u različitim oblastima, od zapošljavanja i obuke do zdravlja, stanovanja i državljanstva, pod „jednim krovom“. Specijalizovani su za pružanje usluga nezaposlenim i neaktivnim mlađima i njihovo osoblje dobro razume izazove sa kojima se susreće ova ciljna grupa. Čini se da su LM-ovi imali značajan uticaj U 2013, 444 ML zajedno je podržalo više od 1,2 miliona mlađih, od kojih je 487.000 (skoro 40 procenata) imalo pristup obuci ili poslu.

U Hrvatskoj je integrисано pružanje usluga razvijeno kroz centre za celoživotno karijerno usmjeravanje Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK)⁹. CISOK su osnovani 2013. godine radi pružanja individualnih i prilagođenih usluga korisnicima, posebno mlađima, na osnovu njihovih individualnih potreba. Svaki centar pruža kombinaciju različitih usluga (tj. samopomoć, pomoć osoblja i individualno vođenje).

⁷ <http://www.nordiclabourjournal.org/i-fokus/in-focus-2015/theme-april/article.2015-04-13.3881817727>

⁸ <https://www.mission-locale.fr/missions-locales/>

⁹ <https://www.cisok.hr/usluge-u-cisok-centrima/baza-znanja/vodici-i-brosure/mladi/>

Do sada je u Hrvatskoj uspostavljeno 13 centara, a do 2020. planiraju se ukupno 22 centra. Projekat se financira putem Instrumenta za pretpriступnu pomoć (IPA), a njegova održivost osigurana je nacionalnim finansiranjem i Europskim socijalnim fondom (ESF) za programski period 2014-2020. Njegova potencijalna korist je što svaki centar prilagođava svoje usluge specifičnim potrebama svog regiona, kako u pogledu potražnje radne snage, tako i ponude. Rezultati rane evaluacije su pozitivni: pokazuju da je skoro 200.000 ljudi koristilo CISOK-ove usluge između jula 2013. i septembra 2017. U 2016. godini CISOK-ove usluge koristilo je 2.700 NEET.

U Finskoj postoji mreža omladinskih radnika/ca za outreach koja je uspela da dođe do 27000 mladih i pruži individualnu podršku za 18000 mladih. Odgovornost za ovaj posao je na JLS (odeljenja za mlade). Služba za zapošljavanje i jedinstveni šalteri blisko sarađuju sa omladinskim radnicima/cama sa ciljem da sistem:

- bude proaktiv i omogući posete mladim ljudima u mestima gde se oni okupljaju
- koristi vršnjačku podršku: na teren idu mladi ljudi sličnog životnog iskustva i čija je komunikacija prilagođena korisnicima kako bi se podstakla aktivacija
- može da aktivno sluša mlade i ponudi podršku u vidu praktičnih saveta
- kreira odnos poveranja sa mladima za šta je potrebno vreme
- bude fleksibilan i funkcioniše van standardnog radnog vremena
- angažuje sve kapacitete unutar lokalne zajednice radi kvalitetne podrške

Paket usluga koji se pruža mladima uključuje: personalno savetovanje i vođenje, podršku u upravljanju svojim životom (en life management), planiranje karijere, obuke za socijalne veštine, kao i podršku u obrazovanju i zapošljavanju. Zaposleni u Jedinstvenom šalteru – Centru za karijerno vođenje procenjuju individualnu situaciju u kojoj se nalazi mlada osoba korisnica usluga, nude odgovarajući paket usluga, i upućuju mlade dalje na mesta gde se usluge pružaju. U slučaju Finske, nisu sve institucije pod jednim krovom, već Centri za karijerno vođenje postoje kao deo mreže za brzo reagovanje unutar institucija sistema.

U Belgiji se podrška mladima sprovodi putem PRONAĐI – ANGAŽUJ – UVEŽI (FIND MIND BIND) metoda u kome se mlađi teže zapošljivi ljudi prvo identifikuju (FIND) putem saradnje između službi za zapošljavanje i omladinskih organizacija čiji predstavnici (*outreach* ompadinski radnici) odlaze na mesta gde mlađi žive i/ ili provode vreme i podstiču ih na aktivaciju sa ciljevima da mlađi sami učestvuju u razvoju svog karijernog plana, a putem aktivnosti kojima razvijaju odnos poveranja (MIND) sa njima. *Outreach* ompadinski radnici zatim radi sa svakom mlađom osobom na sprovođenju karijernog plana putem korišćenja paketa različitih usluga (BIND).

U Nemačkoj Agencije za zapošljavanje mladih dovede druge aktere pod isti krov kako bi pružili kombinaciju mera prevencije i intervencije za teže zapošljive mlađe, kao i za učenike kojima se olakšava period tranzicije između završetka obrazovanja i stupanja na tržište rada. Na dugi rok ciljevi uvođenja jedinstvenih šaltera se odnose na smanjenje stope nezašolsenosti mlađih, poboljšanje zapošljivosti mlađih, kao i porast dobropitit i boljeg materijalnog stanja mlađih osoba. Ciljnu grupu čine mlađi starisne dobi od 15-24 godine. Pod istim krovom (u istoj kancelariji) na ovome rade omladinski radnici, savetnici za KVfS, socijalni radnici i predstavnici službi za zapošljavanje. Naročitu pažnju Agencije stavljuju na primenu preventivnih mera u radu sa mlađima – radeći na izazovima zajedno sa njima još tokom procesa školovanja – kako bi pripremili mlađe za uspešan ulazak na tržište rada. Mlađima je na ovaj način omogućeno da još tokom školovanja dobiju prvi posao, ili stručnu praksu ili obuku koja se nudi putem APMZ. Usluge intervencije (KVfS) su takođe često zastupljenje u radu sa mlađima koji su nezaposleni.

Koncept rada zasnovan je na kombinaciji mera aktivacije/outreach (usmeravanje u traženju zaposlenja) i standardnih usluga APMZ. Odlazeci u škole zaposleni u Agencijama informišu učenike o ponudama zaposlenja dok istovremeno rade profilisanje individualnih potreba mladih. Ovakav koordinisan pristup, koji je razvijen kao pilot projekat u Hamburgu, a zatim repliciran na nacionalnom nivou, sa akcentom na prevenciji u Nemačkoj se pokazao kao veoma uspešan jer ne samo da je omogućio *svim* mladima da dobiju individualizovan pristup i različite pakete usluge kojima se podiže nivo njihove zapošljivosti u skladu sa njihovim potrebama, već se korišćenje javnih resursa pokazalo kao efikasnije. Pakete usluga najčešće čine dalje obrazovanje, socijalne usluge, obuke, KVIs. Jedinstveni šalter je formalizovan putem potpisanih sporazuma o saradnji između relevantnih aktera na lokalnom nivou (preko 200 sporazuma do sada je potpisano u Nemačkoj radi integrisanog pristupa kako u smislu programa/mera tako i u smislu legislativnog okvira – zakona o obrazovanju i zapošljavanju).

Mladi korisnici usluga dolaze sa različitim nivoem obrazovanja – od onih koji su rano napustili školovanje i nemaju diploma formalnog obrazovanja, do onih koji poseduju univerzitetske diplome. Agencije koriste školske register da prikupe podatke o mladima koji su napustili školovanje / postali NEET.

Mladi koji dolaze u Agenciju usmeravaju se prema svom profilu na relevantnu kontakt osobu unutar Agencije radi pružanja dalje podrške u skladu sa prepoznatim profilom mlađe osobe i potrebama. Na ovaj način se specijalizovano savetovanje i mere nude svim mladim osobama uključujući i one višestruko marginalizovane.

Zaposleni u Agencijama (oko 200 Agencija širom Nemačke) koji dolaze ispred različitih institucija (najčešće centara socijalne zaštite, centara za traženje posla, ministarstva obrazovanja) iako smešteni u fizičkom smislu pod istim krovom, rade u odnosu na mandate matičnih institucija. Na strateškom nivou Agencije imaju Savetodavni odbor kao i bord direktora. Ovo je primer saradnje institucija javnog sektora u kojem škole imaju veliki značaj.

Kao i u slučaju jedinstvenih šaltera, različite zemlje primenjuju različite kombinacije mera kako bi odgovorile na izazove sa kojima se suočava mlado stanovništvo na tržištu rada. Različiti modeli integracija usluga u domenu obrazovanja i zapošljavanja, ali i drugih sektora koji se fokusiraju na mlađe predstavljaju socijalnu inovaciju koja se često dešava na lokalnom nivou sa mogućnošću repliciranja.

Nedovoljna pažnja je usmerena na razumevanje primene mera prevencije u svim zemljama. Kod mera intervencije ima puno primera socijalnih inovacija kojima se premošćava situacija u kojima se nađu mlađi nezaposleni ljudi ili oni u riziku da to postanu. Takav program podrške u Ujedinjenom Kraljevstvu *Lekcije o pisanju i računanju koje vode do ISCED nivoa 3¹⁰* pored časova engleskog i matematike podrazumevaju razvoj mekih veština komunikacije, socijalizacije, pisanja CV i važnosti upravljanja poštovanja rokova.

Osiguranje kvaliteta obrazovanja na svim nivoima, a naročito od najranijeg uzrasta – period predškolskog obrazovanja i vaspitanja i osnovnog obrazovanja uz osiguranje visokog obuhvata dece je najvažnija mera prevencije RNŠ, NEET, kao i ukupne socijalne isključenosti i nezaposlenosti mladih. Praćenje i razumevanje riziko faktora (indikatori poput materijalne deprivacije, poticanje iz porodice nezaposlenih roditelja, poticanje iz porodica migranata i sl.) i

¹⁰ Supporting Youth in Entrepreneurship Summary report of a policy development seminar organised by the OECD and the European Commission, Brussels, 22nd-23rd September 2014

<https://www.oecd.org/cfe/leed/SummaryReportSeminarYouthEntrepreneurshipRev.pdf>

nuđenje usluga savetovanja/razgovora sa decom i roditeljima u najranijoj dobi direktno smanjuje period tranzicije mladih od škole do zaposlenja kasnije.

Kada je reč o merama prevencije/integracije u zemljama EU programi i mere podrške fokusiraju se na pomoć mladima u domenu samozapošljavanja i preuzetništva (u skladu sa opredeljenošću zemalja EU da podstaknu rast zasnovan na znanju i inovacijama prema Strategiji Evropa 2020), a naročito u pogledu podrške mladima koji su završili srednje (stručne) škole, mlađim ženama i etničkim manjinama. Programi imaju za cilj da premoste neke od barijera sa kojima se mlađi suočavaju na putu do samozapošljavanja i pokretanja sopstvenog biznisa – nedostatak potrebnog početnog ulaganja, razumevanje administrativnih zahteva, i slično (tvrde veštine), kao i da podstaknu mlađe da preuzetnički razmišljaju (meke veštine).

Praksa pokazuje da lako korišćenje hibridnih modela podrške mlađima u domenu preuzetništva, koji čini kombinacija tvrdih i mekih veština, daje najbolje rezultate u cilju promocije preuzetništva kod mlađih (Evropska komisija i OECD, 2014), ovakvi oblici podrške su nedovoljno zastupljeni u ponudi usluga za sve mlađe.

Mere kompenzacije se više koriste iako su skuplje i često se svode na finansijske podsticaje poslodavcima. U Belgiji, Portugalu i Rumuniji poslodavci plaćaju kazne ukoliko ne zapošljavaju određeni procenat teže zapošljivih mlađih ljudi što je dalo trenutne rezultate smanjenja stope nezaposlenih mlađih.

U sistemima praćenja mlađih u riziku i metodologiji zvaničnih statistika preporuke stručnjaka su da se treba više oslanjati na indikatore koji govore o udelu nezaposlenih mlađih u populaciji umesto stopi jer na taj način se može jasnije sagledati problem da većina mlađih ljudi nije aktivna na tržištu rada ili korišćenje dubinskog pristupa razumevanju problema nezaposlenih mlađih putem novih indikatora youth labour market outsidersness kojima se prikazuju mlađi za koje postojeći obrazovni i sistem zapošljavanja ne funkcionišu (CEPS, 2018).

DEO 3: Teže zapošljivi mladi u Srbiji

Regulatorni okvir

U Republici Srbiji regulatorni okvir u oblasti politike zapošljavanja, socijalnog uključivanja i socijalne politike predstavlja **Program reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (ESRP)** u kome su utvrđeni sledeći ciljevi politike zapošljavanja:

- Sprečavanje velikog rasta nezaposlenosti;
- Smanjenje opšte stope neaktivnosti i povećanje stope zaposlenosti;
- Jačanje uloge politike zapošljavanja;
- Povećanje pristupa tržištu rada za Rome;
- Smanjenje dualnosti na tržištu rada;
- Unapređenje položaja mladih na tržištu rada.

Relevantan strateški okvir predstavljaju i sledeća dokumenta:

- ✓ Strategija za mlađe za period od 2015. do 2025. godine
- ✓ Strategija za socijalno uključivanje Roma I Romkinja u Republici Srbiji za period od 2016. do 2025. godine
- ✓ Nacionalna Strategija za rodnu ravnopravnost za period od 2016. do 2020. godine

Nosilac nadležnosti za kreiranje i sprovođenje politike zapošljavanje je Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, dok su nosioci poslova zapošljavanja Nacionalna služba za zapošljavanje (sa lokalnim jedinicama-filijalama) i agencije za zapošljavanje. Na lokalnom nivou jedinice lokalne samouprave (JLS) i lokalni saveti za zapošljavanje (LSZ) donose lokalne akcione planove zapošljavanja (LAPZ) i omogućavaju finansiranje predviđenih mera APZ.

Trendovi

Stopa zaposlenosti mladih (15-24 godine) u Srbiji je niska (20.9%) u odnosu na zemlje EU (34.7%) prema podacima EUROSTAT iz 2017, dok je stopa zaposlenosti kod mladih muškaraca viša za 10.8% u odnosu na populaciju mladih žena što predstavlja značajan jaz među polovima.

Stopa **dugoročne nezaposlenosti mladih** prema podacima iz 2017. godine u Srbiji je za 5% viša nego u opštoj populaciji (Tabela ispod).

% dugoročne nezaposlenosti mladih (15-24)	24,4	21,2	17,3	13,6	-10,8
Mladi muškarci	25,3	19,7	17,3	13,6	-11,7
Mlade žene	22,7	23,5	17,4	13,7	-9

Ukupna stopa nezaposlenih mladih u populaciji 15-24 godine u 2017. godini je iznosila 31.9% što je dvostruko više od stope nezaposlenosti stanovništva radnog uzrasta, ali i u poređenju sa EU gde je ova stopa iznosila 16.8%. Jaz među polovima je značajan jer je stopa nezaposlenih mladih žena (36.3%) za 7.1% viđa od stope nezaposlenih mladih muškaraca (29.2%).

Kada je reć o **NEET** populaciji, u Srbiji je broj mladih u ovoj kategoriji visok i u 2017. iznosio je oko 127,000 ili 17.2% od ukupnog broja mladih u starosnoj dobi 15-24 godine bez značajnih razlika u polu, odnosno oko 22% u populaciji starosne dobi 15-29 godina (Tabela ispod).

NEET lica	2014	2015	2016	2017
15 – 24	164.448	155.461	134.058	126.983
15 – 29	322.212	302.561	267.562	254.534
NEET učešće u ukupnom broju stanovništva (lica 15 – 24), u %	20,4	19,9	17,7	17,2
NEET učešće u ukupnom broju stanovništva (lica 15 – 29), u %	25,3	24,5	22,3	21,7

Stopa NEET viša je u ruralnim nego u urbanim područjima (29.1 naspram 20.6%) i ta stopa je viša među ženama nego među muškarcima (26.1 naspram 21.9%). Iako su zbirne stope slične kod oba pola, struktura NEET se razlikuje među polovima. Većina mladih muškaraca koji spadaju u NEET su nezaposleni (56.5%), dok kod žena nezaposlene NEET čine 45.7%. Nasuprot tome, među mladim ženama većina nije ni u obrazovnom sistemu ni na tržištu rada – 54.3% mladih NEET žena su neaktivne ne-studentkinje, dok ih je 45.7% nezaposleno. S obzirom na to da se odgovori sektorskih politika na neaktivnost značajno razlikuju od mera protiv nezaposlenosti, bilo bi korisno istražiti pod-kategorije NEET kako bi se olakšala izrada najadekvatnijih ciljanih odgovora na konkretne izazove (Marjanovic, 2016).

Mladi u Srbiji prema grupama starosti, polu i aktivnosti, 2018. (u hilj.)

		Aktivno	Zaposleno	Nezaposleno	Neaktivno
15–19 god.		32.5	18.0	14.5	303.8
20–24		185.7	135.3	50.4	205.1
25–29		336.1	265.1	71.0	88.3
Muškarci					
15–19 год.		21.0	12.0	9.0	151.9
20–24		114.9	85.4	29.5	86.6
25–29		186.0	150.5	35.4	31.2
Žene					
15–19 год.		11.5	6.0	5.4	151.9
20–24		70.8	49.9	20.9	118.5
25–29		150.1	114.6	35.5	57.0

Izvor: ARS. RZS, 2018.

Mladi u Srbiji prema obrazovanju, polu i aktivnosti, 2018.					
	UKUPNO	AKTIVNO	ZAPOSLENO	NEZAPOSLENO	NEAKTIVNO
RNŠ 18–24)	35.3	17.1	10.7	6.4	18.2
NEET lica 15–24	119.6	58.8	-	58.8	60.8
RNŠ (18–24) u %)	6.8	8.0	7.1	10.2	6.0
NEET lica 15–24 u %)	16.5	27	-	90.8	11.9
Muškarci (u hilj.)	2872.5	1805.4	1590.1	215.4	1067.1
RNŠ 18–24)	18.2	11.6	7.0	4.6	6.6
NEET lica 15–24	59.8	35.8	-	35.8	24.0
RNŠ (18–24) u %)	6.8	8.7	7.3	12.2	4.9
NEET lica 15–24 u %)	16.0	26.3	-	93.0	10.1
Žene (u hilj.)	3082.6	1439.7	1242.9	196.8	1642.9
RNŠ 18–24)	17.1	5.5	3.7	1.8	11.6
NEET lica 15–24	59.8	23.1	-	23.1	36.8
RNŠ (18–24) u %)	6.8	6.8	6.6	7.2	6.8
NEET lica 15–24 u %)	17.0	28.0	-	87.5	13.6

Izvor: ARS. RZS, 2018.

Poseban problem predstavlja vrlo visoka stopa **neaktivnosti mladih** (tzv. prikrivena nezaposlenost – pojava da se lica koja traže posao, ali ne mogu da rade i lica koja ne traže posao, a mogu da rade svrstavaju u kategoriju neaktivnih lica) od 70% u 2018. godini u starosnoj dobi 15-24 godine (Grafikon ispod) pri čemu su mlade žene neaktivnije sa 75.9% u odnosu na mlade

muškarce sa 63.2%. Oko 26,000 Roma prijavljeno je u evidenciji NSZ u 2017. godini, od čega je trećina mладог stanovništva do 30 godina. Svega 64% dece iz romskih naselja završava osnovnu školu (naspram 93% u opštoj populaciji dece osnovnoškolskog uzrasta), dok samo 21.6% njih nastavlja obrazovanje u srednjoj školi i to 14.9% devojčica i 28% dečaka. Oko 74% dece iz **socijalno ugroženih porodica** pohađa srednju školu i to u većem broju devojčice u odnosu na dečake (83.3% naspram 68.2% respektivno) nasuprot 90% dece u opštoj populaciji¹¹.

Mladi iz udaljenih/ruralnih sredina ne zauzimaju značajno mesto u analizi potreba za zapošljavanjem i zapošljivošću teže zapošljivih kategorija mladih. Ipak, prema nekim novijim istraživanjima koja se fokusiraju na razmatranje tema vezanih za zapošljavanje mladih iz ruralnih sredina¹² nedvosmisleno se može zaključiti da osim sporadičnih projektnih inicijativa kojima se podstiče podrška ovoj grupi mladih, postoji njihova generalna isključenost iz procesa donošenja odluka koje se tiču zapošljavanja mladih, kao i iz programa i mera koje su dostupne mladima u gradskim sredinama. Ulaganje u dopiranje do ove grupe mladih je zato posebna potreba.

Mere podrške

Prema Nacionalnom akcionom planu zapošljavanja 2019. mlađi do 30 godina starosti **čine kategoriju teže zapošljivih lica** sa definisanim paketom podrške koji su uvedeni od 2013. godine kao set koraka koje NSZ preduzima za ova lica sa ciljem prevencije zastarevanja znanja i veština i pada u dugoročnu nezaposlenost. Paket usluga definiše jasniji i intenzivniji odnos saradnje između savetnika NSZ i nezaposlenih na evidenciji NSZ. Prema Smernicama za izradu i praćenje sprovođenja AMZ u okviru LAPZ (2017), definisani su akteri i njihove očekivane uloge u ostvarivanju politike zapošljavanju na lokalnom nivou u Republici Srbiji (Tabela ispod).

Lokalni akteri	Uloge i doprinosi politici zapošljavanja
Jedinica lokalne samouprave	Uspostavlja LSZ i predvodi formulisanje lokalne politike zapošljavanja; ♣ Kreira adekvatno okruženje za lokalni ekonomski razvoj; ♣ Prilagođava lokalne usluge namenjene promociji/podršci zapošljavanju (npr. vrtići, prevoz, centri za dnevni boravak, itd.); ♣ Obezbeđuje prostor i olakšice za razvoj i primenu inovativnih programa (npr. tehnološki parkovi, inkubatori, centri za obuku).
Nacionalna služba za zapošljavanje	Prikuplja podatke, prati stanje i trendove na lokalnom tržištu rada; ♣ Analizira podatke o registrovanoj nezaposlenosti i nezaposlenosti kategorija teže zapošljivih; ♣ Podržava identifikovanje karakteristika

¹¹ Izneti su podaci iz Izveštaja SIPRU 2014-2017 i ARS

¹² DEVELOPMENT & PROMOTION OF LIFELONG ENTREPRENEURIAL LEARNING IN THE WESTERN BALKANS, Regional Report, BOŠ, 2018

	lokalnog tržišta rada i prilika za zapošljavanje; ♦ Realizuje i prati dinamiku i kvalitet realizacije APZ/AMZ; ♦ Priprema izveštaje o praćenju za LSZ.
Obrazovne institucije	Obezbeđuju podatke o učenicima završnih godina koji će ući na tržište rada; ♦ Razvijaju i unapređuju konkurentnost i zapošljivost radne snage.
Institucije za kontinuirano obrazovanje odraslih i pružalaca obuka	Pružaju informaciju o postojećim programima/obukama; ♦ Razvijaju i unapređuju konkurentnost i zapošljivost radne snage.
Sindikati	Obezbeđuju informacije LSZ o očekivanim i/ili realizovanim programima za rešavanje viškova zaposlenih; ♦ Obezbeđuju ulazne podatke za formulisanje APZ/AMZ; ♦ Informišu svoje članove o raspoloživim APZ/AMZ.
Poslodavci	Obezbeđuju informacije o budućim potrebama u pogledu traženih znanja, veština i kompetencija (podaci o potražnji); ♦ Učestvuju u definisanju kvalifikacija i radnih standarda; ♦ Učestvuju u realizaciji APZ/AMZ
Privredne komore, agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP), regionalne razvojne agencije	Obezbeđuju informacije o očekivanim investicijama i lokalnim/ regionalnim razvojnim trendovima; ♦ Obezbeđuju informacije o sektorima u kojima postoji potražnja za poslovima; ♦ Obezbeđuju konsultantske usluge preduzećima (postojećim i početnicima).
Centri za socijalni rad	Identifikuju korisnike koji su u socijalnom riziku, korisnike usluga i prava iz sistema socijalne zaštite koji su u statusu nezaposlenosti, a koji mogu biti upućeni i uključeni u APZ/AMZ i druge usluge; ♦ Obezbeđuju podatke potrebne za planiranje APZ/AMZ za unapređenje zapošljivosti i zapošljavanje korisnika prava i usluga iz sistema socijalne zaštite; ♦ Pragu podršku za vreme sprovođenja APZ/AMZ.
Nevladine organizacije (NVO), kancelarije za mlade	Pružaju podršku pri identifikovanju i razumevanju specifičnosti određenih ciljnih kategorija nezaposlenih; ♦ Pragu podršku pri planiranju/izradi APZ/AMZ; ♦ Doprinose boljem informisanju zajednice o mogućnostima i prilikama vezanim za zapošljavanje; ♦ Razvijaju nove usluge podrške i stvaraju prilike za zapošljavanje teže zapošljivih kategorija lica

Prema Smernicama, paketi za teže zapošljive kategorije podrazumevaju samo-podršku pri traženju posla, motivisanje za aktivno traženje posla ili subvenciju za zapošljavanje - kombinaciju različitih mera koje bi trebalo da daju rezultate. Da bi se odredila pravilna kombinacija mera, neophodno je ispitati i razmotriti individualne karakteristike svakog pojedinačnog nezaposlenog lica putem procene zapošljivosti. Sve ove karakteristike, kao i aktivnosti koje treba preuzeti, evidentiraju se u individualnom planu zapošljavanja koji zaključuje savetnik za zapošljavanje NSZ i nezaposleno lice. Precizna identifikacija problema na tržištu rada sa kojim se klijent suočava, pomoći će savetniku za zapošljavanje NSZ da preporuči najbolju kombinaciju usluga i programa i omogućiti kreiranje paketa podrške koji je prilagođen svakom klijentu, a koji se zasniva na:

1. Identifikaciji teže zapošljivih kategorija i prikupljanju podataka na lokalnom nivou;
2. Analizi lokalne situacije i trendova u zapošljavanju;
3. Planiranju APZ/AMZ koje odgovaraju potrebama tržišta rada i potrebama korisnika;
4. Sprovođenju APZ/AMZ;
5. Praćenju i evaluaciji.

Okvirni Model rada sa mladim nezaposlenima u sklopu paketa usluga za mlađe čine 4 koraka i to:

- ✓ Profilisanje mlađih klijenata
- ✓ Faza aktivnog traženja posla
- ✓ Individualni plan zapošljavanja i upućivanje u aktivne mere zapošljavanja
- ✓ Monitoring i evaluacija paketa

Paket usluga za mlađe je realizovan u periodu od 2013. do 2015. godine, a predviđen je i u Nacionalnom akcionom planu za zapošljavanje (NAPZ) za 2016. godinu, kao i u Programu reformi politike zapošljavanja i socijalne politike (ESRP). Ipak Evaluacija paketa usluga za mlađe koju je predvodio Sipru (2016), pokazuje relativno neuspešnu primenu paketa u odnosu na inicijalne ciljeve i to ne usled niskog budžetskog izdvajanja za APMZ¹³ već usled nedostataka razumevanju paketa i u praktičnom radu između korisnika i savetnika. Savetnici NSZ nisu pokazali da su svesni cilja individualnog plana zapošljavanja (IPZ), jer je direktnim uvidom u proces izrade IPZ utvrđeno da relativno mali broj savetnika NSZ individualni razgovor vodi na način koji obezbeđuje prikupljanje svih relevantnih informacija nužnih za realnu procenu zapošljivosti. Takođe, često se preporuke za upućivanje u mere daju aproksimativno, a ne na osnovu ocene da bi učešće u specifičnoj meri povećalo šanse mlađoj osobi da pronađe zaposlenje. Takođe je zabrinjavajuće da savetnici za zapošljavanje niti u praksi, niti u razgovoru sa evaluatorom, ne prepoznaju u dovoljnoj meri podršku u aktivnom traženju posla kao svoj primarni zadatok.

Posebno naveden problem je situacija u kojoj po savetniku NSZ ima i preko 2000 lica koji su registrovani nezaposleni. Kako bi se odgovorilo na potrebu individualne, integrisane podrške svakome, potrebno je intenziviranje saradnje među sektorima i među pružaocima usluga na lokalnu, a prevashodno poznavanje rada i oblasti delovanja drugih pružalaca, prvenstveno obrazovnih, socijalnih i zdravstvenih usluga. U istom smislu bi bilo neophodno i da se NSZ više uključi u proces aktivacije mlađih primalaca socijalne pomoći kroz intenziviranje saradnje sa centrima za socijalni rad. Jasno je da bi ovaj princip intenziviranog rada i savetovanja morao opstati u trenutku kada i budžet Republike Srbije bude bio u mogućnosti da isprati ovu važnu intenciju donosilaca politike da se učine svi napori kako bi se mlađima pomoglo „ranom intervencijom“ – kako bi se izbegla dugoročna nezaposlenost i osipanje znanja i veština kroz izdašnije budžetiranje sredstava za APZ. Takođe, integrisani model pružanja podrške pokazuje reaktivni pristup problemu pri čemu prilikom evidentiranja mlađih nezaposlenih, evidentičar (po potrebi u saradnji sa dežurnim savetnikom) profiliše klijenta u odnosu na očekivanja koja ima od NSZ. Ukoliko se mlađa osoba registruje samo radi formalnosti i ne želi podršku NSZ da pronađe posao niti da se uključi u mere koje NSZ nudi, zbog realnih okolnosti (sezonski poslovi, u toku su studije i sl.), ona potpisuje izjavu u tom smislu. Ovakvom klijentu se ne zakazuje individualni razgovor sa savetnikom sve dok se status, odnosno okolnosti ne promene i on sam ne postane aktivni tražilac zaposlenja.

¹³ Za period 2013-2015 između 0.03%-0.2% BDP, dok u istom periodu u proseku izdvajaju 0.6% BDP

DEO 4: Stanje u opštini Raška

Ključni akteri i njihovi odnosi, intersektorska saradnja – protokoli i tela

U Raški broj mladih u starosnoj dobi od 15 do 29 godina iznosi 4373 što čini oko 25% ukupnog stanovništva stanovništva (ARS, 2018). U Raški je problem nezaposlenosti dosta izražen (naročito u ženskoj populaciji), a jednim delom je za takvu sliku odgovorna i relativno loša obrazovna struktura stanovnika sa 8,124 stanovnika (38.34%) bez ili sa niskim kvalifikacijama (Tabela ispod i Prilog 2).

Oblast	Ukupno stanovništvo	Bez školske spreme	Nedovršeno osnovno obrazovanje	Osnovno obrazovanje	Srednje obrazovanje	Više obrazovanje	Visoko obrazovanje
muško	10.577	148	1.231	1.952	5.970	536	710
žensko	10.641	1.053	1.711	2.029	4.698	445	638
Ukupno	21.191	1.201	2.942	3.981	10.668	981	1.348

Izvor: ARS, 2018

Ključni akteri u oblasti zapošljavanja i podsticanja preduzetništva u Raški jesu JLS – Skupština Opštine Raška, Opštinsko veće, Predsednik Opštine, Opštinska uprava; 4 osnovne i 2 srednje škole (srednja škola Kraljica Jelena i gimnazija Raška); dom zdravlja Raška; NSZ, filijala Kraljevo, Služba za zapošljavanje Raška koja organizuje programe za pisanje radne biografije, pripremu za razgovor sa poslodavcima, predstavljanje i organiyovanje programa stručnih praksi, obuke u pisanju biznis plana kao podsticaj samozapošljavanju; CSR koji se bavi podrškom deci i omladinu sa posebnim potrebama uključujući i obezbeđivanje usluge Lični pratilac; NVO kojih u Raški nema mnogo (oko 20 zajedno sa KUD-ovima), a od kojih se samo jedan mali deo bavi temom zapošljivosti i zapošljavanja.

Kao deo opštinske uprave Kancelarija za mlade predstavlja servis mladih koji odgovara na potrebe mladih iz lokalne zajednice kroz različite aktivnosti, manifestacije, projekte i programe. Cilj njenog formiranje jeste da utiče na stvaranje boljih lokalnih uslova za kvalitetniji život mladih i njihovo aktivno učešće u savremenim društvenim tokovima kroz:

- podsticanje participacije mladih u procesu lokalnog donošenja odluka;
- pružanje podrške realizaciji programa i projekata za neformalno obrazovanje mladih;
- pružanje podrške radu Saveta za mlade i omladinskim klubovima, volonterskim i drugim servisima za mlade;
- redovno praćenje potreba mladih analizom trendova stanja i potreba ranjivih grupa mladih i stepena i kvaliteta njihovog uključivanja.

Jačanje aktivnosti KzM u domenu zapošljavanja i preduzetništva mladih bi trebalo realizovati jer su ove aktivnosti manje prisutne u radu KzM.

Lokalni protokoli o saradnji između institucija na lokalnu ne postoje u striktnoj formi jer je opština mala i postoji neposredna dnevna saradnja i komunikacija između institucija. U nekim oblastima postoje formalniji tipovi saradnje (npr. na izvršenju vaspitnih naloga). Od 2013. postoji *Protokol o saradnji na TUTORING programu* koji s tiče saradnje u cilju smanjenja osipanja učenika iz obrazovanja.

Lokalno telo za podršku zapošljavanju i preduzetništvu mladih jeste Savet za zapošljavanje osnovan prema Rešenje o obrazovanju Saveta (2016) kao savetodavno telo predsednika

Opštine, koji je i čl. Saveta. LSZ ima 9 članova iz javnog (CSR (2) i NSZ, opštinsku Upravu (2), predsednika opštine) i privatnog sektora (vlasnik Milmarija i Milkopa) i sindikata (1). LSZ svoju funkciju obavlja kroz:

- Predlaganje aktivnih mera zapošljavanja, davanje mišljenje i preporuka o kandidatima za korisnike mera;
- Sastanke koji se obavezno organizuju kada je republički konkurs, lokalni konkurs i bilo kakav konkurs iz domena aktivne politike zapošljavanja, u koji je uključena Opština.
- Savet ima saradnju sa NSZ u pogledu komentarisanja i praćenja mera NSZ tj aktivnih mera koje predlaže LSZ, a na koje NSZ daje mišljenje.

Rešenjem o obrazovanju Poslovnog saveta opštine Raška predsednika opštine Raška osnovano je ovo intersektorsko telo kao savetodavni organ predsednika opštine sa zadatkom davanja saveta, podnošenje predloga odluka i inicijativa u vezi sa lokalnim održivim razvojem, kao i razmatranje strateških dokumenata u vezi sa održivim razvojem Poslovni savet blisko sarađuje sa Službom za lokalni ekonomski razvoj (LER), a u okviru svog mandata bavi se i pitanjima u sferi poboljšanja poslovne klime, kao i opštег kvaliteta života u lokalnoj zajednici. Poslovni savet čini 19 članova i to 3 člana opštinske uprave, načelnik opštinske uprave, pomoćnik predsednika opštine, šef kancelarije za LER, direktor turističko-sportske organizacije, šef ekspoziture Komercijalne banke, šef organizacione jedinice Raška – NSZ, direktor srednje mašinske škole, kao i vlasnici i/ili direktori 9 lokalnih preduzeća.

Intersektorska saradnja se može poboljšati u oblasti zapošljavanja i preduzetništva kroz:

- redovno i aktivno zasedanje Poslovnog Saveta Opštine Raška koji čine predstavnici privatnog sektora i lokalne samouprave;
- proaktivnu saradnju na relaciji lokalna samouprava – obrazovni sektor – privatni sektor;
- kreiranje aktivnog kanala komunikacije između svih lokalnih aktera;
- redovno i aktivno zasedanje Poslovnog Saveta Opštine Raška koji čine predstavnici privatnog sektora i lokalne samouprave;
- proaktivnu saradnju na relaciji lokalna samouprava – obrazovni sektor – privatni sektor, npr. kroz pokretanje inicijative prema MPNTR za formiranje novih odeljenja u srednjoj stručnoj školi SŠ Jelena Anžujska, koja će oslikavati potrebe tržišta rada.
- kreiranje aktivnog kanala komunikacije između svih lokalnih stejkholdera.

Uspeh saradnje sa drugim institucijama u oblasti podsticanja zapošljavanja i preduzetništva mladih kada su u pitanju programi koje su finansira Opština Raška, meri se povratnom informacijom o broju lica koja su uspešno završila proces obuke/zaposnila se.

Opština ima dobru saradnju sa NSZ u oblasti zapošljavanja i preduzetništva. Kada je reč o merama i projektima koji se sprovode u ovoj oblasti NSZ je glavni izvor podataka. Preko NSZ Opština sprovodi obuke i to putem angažovanja Regionalne agencije za prostorni i ekonomski razvoj Raškog i Moravičkog okruga čiji su sertifikati priznati u NSZ.

Više pažnje potrebno je posvetiti saradnji sa obrazovnim institucijama – u školama još uvek nema usluge KVdS niti učeničke kompanije koje postoje u drugim Opštinama. U tom pogledu javlja se i potreba za jačanjem formalnijeg povezivanja institucija i uvođenje *one stop shop* kao jedinstvenog integrisanog pristupa svim merama podrške za mlade preko kojeg bi dolazile neophodne informacije, i koja bi iste učinila pravovremeno dostupnim krajnjim korisnicima/ama. Na ovaj način, broj mladih zainteresovanih za učešće u programima podrške bi rastao iz godine u godinu.

Primer1 dobre intersektorske saradnje u Raški jeste projekat Projekat "Nauči zanat i zaposli se" kojim je obezbeđena obuka za varioce u skladu sa potrebama tržišta rada u 2015. Saradnja se odvijala na relaciji Opštine i 2 privatne firme kojima su varioci glavna radna snaga (PRIMAT doo koja se bavi proizvodnjom sigurnosne opreme i sefova i TESLA SOLAR doo koja proizvodi solarne panele). Inicijativa je potekla od predstavnika KzM i zasnovana je na potrebama lokalnog tržišta rada. KzM je kroz terenske posete firmama ispitivao šta je potrebno od profila da bi u većoj meri zapošljavali mlade. Nakon što je od nekoliko firmi došao ovakav input, odabran je profil varioca i 2 firme sa najvećim potencijalom za zapošljavanje mladih u odnosu na nezaposlene profile na evidenciji tržišta rada odabrane su kao partneri Opštine. Tokom projekta 29 mladih je prošlo obuku za varioce, dok je zaposleno 8 njih (mladi na evidenciji NSZ). Obuka je realizovana na radnom mestu u Institutu GOŠA u Smederevskoj Palanci.

Primer2 jeste sprovođenje projekta TUTORING Raška kao deo programa TUTORING SRBIJA koji je u Opštini vodilo intersektorsko partnerstvo koga čine Opštinska uprava Raška, Kancelarija za mlade, Centar za socijalni rad, IRK, OŠ Sutjeska, OŠ Josif Pančić, OŠ Jošanička Banja, OŠ Raška, a uz podršku Zapadnobalkanskog instituta iz Beograda koji je bio nosilac pilot programa 2013/2014, a kasnije i realizator tokom 2016/2017 godine II faze programa. TUTORING Raška se bavi prevencijom ranog napupanja školovanja u okviru kojeg je angažovano 15 tutora za rad sa 35 dece u riziku na savladavanju gradivaka i njihovoj socijalizaciji.

Lokalni strateški fokus i dokumenta u oblasti zapošljavanja i preduzetništva čine LAP za mlade i LAP za zapošljavanje 2019. Oba dokumenta ističu kao najveći problem mladih loš životni standard i visoku nezaposlenost koja se može umanjiti razvojem preduzetničkog duha kroz adekvatne obuke i uvođenje preduzetništva u formalno obrazovanje.

Podatke o neaktivnim mladim licima Opština dobija od NSZ, u vidu Statističkog biltena, na mesečnom nivou. Rešavanje problema neaktivnih mladih se odvija kroz programsku podršku samozapošljavanju i subvencionisanje postojećih privrednih subjekata s ciljem zapošljavanja lica iz teže zapošljivih kategorija, gde spadaju i mladi. Mere ranog otkrivanja mladih u riziku da postanu ekonomski neaktivna lica ne postoje.

Opština ne radi aktivno na prikupljanju podataka o mladima van evidencije NSZ, pa je broj takvih mladih nepoznat (romi, NEET, mlađi iz ruralnih odnosno udaljenih sredina) iako se LPA za mlade odnosi i na vulnerable mlade (Rom, mlađi sa sela, mlađi sa invaliditetom, mlađi lošijeg socio-ekonomskog statusa).

LAP za mlade 2018-2021. definiše kao jedan od 3 strateška cilja upravo zapošljavanje, samozapošljavanje i preduzetništvo mladih, dok u opštem cilju navodi da je potrebno "unaprediti položaj mladih opštine Raška u procesu zapošljavanja kroz informisanje, pružanje podrške u profesionalnom razvoju, razvoju preduzetničkog duha i poboljšanjem međuinstitucionalne saradne."

Osnovni uočeni problemi u domenu zapošljavanja mladih i preduzetništva prema LAP su:

1. slabo razvijena međuinstitucionalna saradnja – naročito između JLS i obrazovnih institucija, privrednih subjekata, NVO i NSZ
2. nedovoljno informisanje i motivisanost mladih o mogućnostima zaposlenja u uslovima smanjenog obima tržišta rada
3. nedovoljan broj podsticajnih mera usmerenih ka zapošljavanju i samozapošljavanju mladih

4. nedovoljno podsticanje razvoja preduzetničkog duha i veština kod mladih
5. nedostatak praktičnog radnog iskustva tokom školovanja
6. nedovoljna ponuda neformalnog obrazovanja kojom bi se stekle dodatne veštine neophodne za tržište rada

Mogućnosti za rešavanje navedenih problema koje su prepoznate u lokalnoj zajednici su:

- unapređenje konkurentnosti mladih na tržištu rada putem kvalitetnijeg formalnog i neformalnog obrazovanja mladih;
- razvijanje programe omladinskog preduzetništva
- podsticanje stažiranja
- informisati mlade radi upoznavanja sa potrebama tržišta, realnim mogućnostima za zaposlenje i potebnim kvalifikacijama (kroz otvaranje jedinstvenog informativnog centra u okviru koga bi se mladima davali odgovori na različita pitanja i omogućilo lakše snalaženje i bolje donošenje odluka)

Mere i programi podrške zapošljavanju mladih i preduzetništvu i njihovo budžetiranje u skladu sa lokalnom politikom se predlaže preko Saveta za zapošljavanje kome je opština potpuno prepustila ovu nadležnost. Prilikom predlaganja mera, uzima se u obzir dostupan budžet, finansirane mere iz proteklih godina, zahtevi za određenom merom u tekućoj godini (povratne informacije o broju aplikacija za određenu meru iz prethodne godine) i obično je to oko 15 miliona RSD godišnje.

Opštinsko veće je usvojilo LAP zapošljavanja 2019. U okviru koga je za podsticanje zapošljavanja i sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja Opština izdvojila 15 miliona RSD, a isto toliko bi trebalo da je opredelila i NSZ. Ova sredstva će biti korišćena za obuku na zahtev poslodavaca, subvencije za zapošljavanje teže zapošljivih lica i podršku samozapošljavanju (što je isti set mera kao i tokom prethodnog perioda).

Sva sredstva odlaze u privatni sektor. Preporuka MOS je da se za opštine veličine do 25000 stanovnika za LAP za mlade budžetira 0,02% za šta se izborila KzM.

Sprovođenje evaluacije i monitoringa lokalnih politika i mera relevantnih za podršku mladima bi trebalo podsticati i ojačati kapacitete relevantnih institucija. UOpština Raška sprovodi anketu među mladima na osnovu koje dobija ulazne podatke za kreiranje LAP za mlade.

U opštini postoje 3 identifikovana načina kako doći do ugroženih mladih koji se ne nalaze na evidenciji NSZ i to putem:

- a. mobilnih timova koji bi radili sa srednjim školama u pogledu informamisanja o mladima u riziku
- b. šefova mesnih kancelarija koji pokrivaju seoska područja (19 kancelarija)
- c. opštinskog većnika za mlade

U Raški među posebno ugrožene kategorije stanovništva spadaju: mladi koji su korisnici socijalne pomoći, mladi roditelji, neregistrovani i registrovani mladi OSI, mladi iz seoskih područja, mladi bez kvalifikacija, mladi iz disfunkcionalnih porodica, mladi u sukobu sa zakonom, mladi pripadnici LGBT populacije.

Psihološko savetovanje i uvođenje KViS, kao i co-working prostori su velika potreba opštine.

Opština Raška je jedna od malobrojnih lokalnih samouprava u Srbiji u kojoj učenicima srednjih škola (gimnazija i srednja tehnička škola) nije dostupan **program učeničke kompanije**. Osim što

su time učenici uskraćeni za mogućnost da svoju poslovnu svest, logiku znanja i veštine razvijaju kroz jedan međunarodno priznat program preduzetničkog obrazovanja, oni nemaju mogućnosti ni učešća u regionalnom, nacionalnom i međunarodnim takmičenjima učeničkih kompanija.

Postojeće mere socijalne i radne aktivacije dostupne mladima u opštini Raška

Usluge i mere socijalne i radne aktivacije koje su dostupne mladima u opštini Raška su sledeće:

- Karijerno savetovanje i profesionalna orijentacija
- Stručna/radna praksa
- Obuke
- Subvencije za novo zapošljavanje
- Subvencije za samozapošljavanje
- Informisanje o mogućnostima
- Poslovno savetovanje za početnike u poslovanju;

Karijerno savetovanje/profesionalna orijentacija

Karijerno savetovanje je kao mera aktivne politike zapošljavanja prisutno u opštini Raška kroz NSZ. U srednjoj školi Jelena Anžujska se vrši anketiranje učenika o profesionalnoj orijentaciji. Interesovanje za ovu mjeru je veliko ali je dostupnost ove mere mala.

	Karijerno savetovanje	Profesionalna orijentacija
Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju nezaposlenih NSZ	Učenicima završnog razreda srednje škole
Cilj mere	Doprineti socijalnoj i radnoj aktivaciji nezaposlenih lica kroz usmeravanje u procesu odabira zanimanja i zaposlenja.	Da obezbedi podatak za statistiku.
Kako se mera realizuje	Kroz anketu, test i individualni razgovor nezaposlenog lica sa savetnikom.	Putem ankete
Broj korisnika	Mali broj korisnika zbog ograničene dostupnosti ove mere s obzirom da je za realizaciju mere u čitavom okrugu zadužen samo 1 savetnik.	Anketiraju se svi učenici završnog razreda.
Institucija koja sprovodi	NSZ	Srednja škola
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mjeru	1 psiholog zaposlen u filijali u Kraljevu zadužen je za sprovođenje ove mere i u Raški i celom Raškom okrugu.	1 školski psiholog
Vrednost mera i izvor finansiranja	Nema podataka	/
Interesovanje korisnika za mjeru	Veliko	Veliko

Stručna praksa/radna praksa

Ova mera je u opštini Raška dostupna u tri oblika. Dva oblika realizuje NSZ uz finansijsku podršku Opštinske uprave, dok jednu meru realizuje srednja stručna škola u okviru redovnog školskog programa.

	Stručna praksa	Stručna praksa	Radna praksa / obuka za tržište rada izvan zanimanja
Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima koja imaju završenu najmanje srednju školu a nemaju radno iskustvo u struci. Uglavnom je namenjeno zanimanjima za koja se polaže stručni/državni ispit, ali u obzir dolaze sva zanimanja.	Učenicima završnog razreda srednje stručne škole.	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju NSZ koja žele da promenom zanimanja dobiju zaposlenje kod poslodavca koji traži radnike.
Cilj mere	Stručno osposobljavanje u struci kroz učenje kroz rad (slično pripravnicičkom stažu u regulisanim profesijama).	Da omogući stručno osposobljavanje studenata za zanimanje za koje se školuju.	Da omogući prekvalifikaciju nezaposlenih za deficitarna zanimanja kod poslodavaca koji otvaraju nova radna mesta.
Kako se mera realizuje	NSZ jednom godišnje objavljuje poziv na koji se javljaju poslodavci. NSZ posreduje u pronalaženju nezaposlenih kandidata i upućuje ih na stručno osposobljavanje kod poslodavac koji su se javili na poziv. Alternativno, poslodavac može sam predložiti nezaposlena lica koja treba uputiti na stručno osposobljavanje. Tokom trajanja stručnog osposobljavanja lice prima nadoknadu za vreme prevedeno na stručnom osposobljavanju, ali se internim dogовором sa poslodavcem ovo pitanje može i drugačije uređiti. Iznos nadoknade koja se	Srednja škola ugovara stručnu praksu sa privrednim subjektima a nastavnici određuju termin održavanja. Stručna praksa se izvodi u blok nastavi i trajanju od 7 dana, i obavezna je za sve učenike završnog razreda jer se ocenjuje i ulazi u završnu ocenu.	Poslodavac podnosi zahtev NSZ-u za korišćenje ove mere radi zapošljavanja određenog broja radnika određenog profila. Ukoliko ima slobodnih sredstava, NSZ sklapa ugovor sa privrednim društvom koje će realizovati program stručnog osposobljavanja nezaposlenih lica za traženo zanimanje. Osposobljavanje traje u proseku 2-3 meseca tokom kojih lice prima nadoknadu koja se isplaćuje preko NSZ. Nakon završene obuke, poslodavac koji je korisnik ove mere zapošljava kandidate koji su završili program

	ispalačuje preko NSZ je 20,000 RSD za lice sa visokim obrazovanjem. Stručno osposobljavanje ne podrazumeva zasnivanje radnog odnosa već samo Ugovor o stručnom osposobljavanju. Trajanje stručnog osposobljavanja može biti do 24 meseca, u zavisnosti od zanimanja (npr. lekari 6 meseci, sudski pripravnik 24 meseca). Prosečno trajanje stručnog osposobljavanja u regulisanim profesijama je 12 meseci.		stručnog osposobljavanja.
Broj korisnika	52 u 2018. godini.	Svi učenici završnog razreda.	Zavisi od broja radnih mesta koje je poslodavac koji traži radnike oglasio. U 2018. godini broj korisnika ove mere iznosio je: 10 (šivači). Isto i u 2019.
Institucija koja sprovodi	NSZ u saradnji sa pružacima usluge stručnog osposobljavanja.	Srednja škola u saradnji sa privrednim društvima koja primaju učenike na praksi.	NSZ u saradnji sa pružacima usluge stručnog osposobljavanja.
Profil i broj izvršilaca koji sprovode meru	Meru sprovodi angažovano privredno društvo koje prilaže program obuke i prima nezaposlene na obuku, i nakon obuke izdaje sertifikat. Profil privrednog društva zavisi od zanimanja.	Meru sprovode nastavnici praktične nastave u saradnji sa stručnim licima u privrednim društvima.	Meru sprovodi angažovano privredno društvo koje prilaže program obuke i prima nezaposlene na obuku, i nakon obuke izdaje sertifikat. Profil privrednog društva zavisi od zanimanja za koje se traže radnici.
Vrednost mere i izvor finansiranja	Nema podataka	Nema podataka	Nema podataka
Interesovanje korisnika za meru	Veliko	Veliko	Veliko

Obuke

Obuke su u opštini Raška mera aktivne politike zapošljavanja usmerena na a) aktivno traženje posla, b) pripremu za registrovanje preduzetničke forme, c) stručno osposobljavanje na radnom mestu.

	Obuke za aktivno traženje posla	Preduzetnička obuka	Obuka za poznatog poslodavca
Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju nezaposlenih NSZ.	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju nezaposlenih NSZ.	Poslodavcima koji planiraju otvaranje novih radnih mesta, i nezaposlenim licima upisanim u evidenciju nezaposlenih NSZ i licima koje predloži poslodavac korisnik mere.
Cilj mera	Doprineti zapošljavanju nezaposlenih lica kroz podršku u procesu aktivnog traženja zaposlenja.	Da osnaži lica koja planiraju da se samozaposle kroz registrovanje preduzetničke ili druge forme.	Da omogući novo zapošljavanje za deficitarna zanimanja kod poslodavca koji planira otvaranje novih radnih mesta.
Kako se mera realizuje	NSZ zakazuje termine obuka i da uzmu učešće u obukama za aktivno traženje posla. Tokom ovih obuka, nezaposlena lica dobijaju strulnu pomoć u pripremi svog CV, komunikaciji sa poslodavcima (jednodnevna obuka) ili u aktivnom traženju posla kroz "Job club" (1-2 nedelje) gde kandidati koristeći računar aktivno traže posao pišu CV šalju mailove poslodavcima i sl.	NSZ raspisuje poziv za nezaposlena lica koja planiraju samozapošljavanje. Obuka traje 2 dana tokom kojih lica dobijaju pomoć u pisanju biznis plana, i informacije o pravima, obavezama i procedurama kojima podležu tokom i nakon registrovanja forme.	NSZ raspisuje poziv za poslodavce jednom godišnje, dok i poslodavci mogu na svoju inicijativu podneti zahtev NSZ-u za korišćenje ove mere. Nakon zaključivanja ugovora sa poslodavcem, NSZ posreduje u pronalaženju nezaposlenih kandidata koji će biti upućeni na obuku, ukoliko poslodavac nije već predložio kandidate. Obuka se realizuje na radnom mestu kod tog poslodavca, mentori su stručna lica zaposlena kod poslodavca. Obuka traje u proseku 2-3 meseca, nakon čega poslodavac zaključuje Ugovor o radu sa

			licima koja su završila obuku.
Broj korisnika	U proseku 150 na godišnjem nivou.	60 u 2019 godini.	U 2019. godini ovu meru je koristilo 126 lica a očekuje se do kraja godine da meru iskoristi još 90 nezaposlenih lica.
Institucija koja sprovodi	NSZ	NSZ	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode meru	Savetnici zaposleni u ispostavi NSZ u Raški.	Savetnici zaposleni u Filijali NSZ u Kraljevu.	/
Vrednost mere i izvor finansiranja	/	/	11 miliona RSD koje je obezbedila Opštinska uprava Raške iz budžeta.
Interesovanje korisnika za meru	Malo	Srednje	Veliko

Subvencije za zapošljavanje

Ova mera je namenjena podsticanju novog zapošljavanja u većem obimu.

Kome je mera namenjena	Poslodavcima koji planiraju otvaranje novih radnih mesta i težezapošljivim licima.
Cilj mere	Da podstakne novo zapošljavanje.
Kako se mera realizuje	Poslodavac podnosi zahtev NSZ-u za korišćenje mere. Zatim se sklapa sporazum po kojem se poslodavcu odobrava subvencija od 250,000 RSD po novozaposlenom, uz obavezu da novozaposleno lice kod poslodavca ostane u radnom odnosu najmanje 1 godinu.
Broj korisnika	64 godišnje
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode meru	Meru zajednički sporovde izvršioci iz ispostave NSZ u Raški i filijale NSZ u Kraljevu, uz učešće LSZ, pri čemu se u Raški realizuje aktivnost informisanja i promocije mere, LSZ daje mišljenje pre odluke, a filijala u Kraljevu vrši obradu zahteva, donošenje odluke, ugovaranje.
Vrednost mere i izvor finansiranja	Vrednost mere je 16 miliona RSD od čega polovinu obezbeđuje Republika a drugu polovinu opština.
Interesovanje korisnika za meru	Veliko

Subvencije za samozapošljavanje

Ova mera namenjena je podršci samozapošljavanju i preduzetništvu.

Kome je mera namenjena	Licima koja planiraju sami da pokrenu sopstveni posao registrovanjem preduzetničke ili druge forme.
------------------------	---

Cilj mera	Da se podstakne samozapošljavanje i registrovanje preduzetničke delatnosti.
Kako se mera realizuje	NSZ raspisuje poziv za korišćenje ove mere 1 – 3 puta godišnje. Lice podnosi zahtev zajedno sa biznis planom NSZ-u za subvenciju. NSZ na osnovu biznis plana a do utroška sredstava, odobrava subvenciju licu koje zatim registruje pravnu formu i započinje delatnost. Bespovratno se odobrava iznos od 200,000 RSD a korisnik subvencije je dužan da delatnost obavlja i sebi uplaćuje poreze i doprinose najmanje 1 godinu.
Broj korisnika	20 lica
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode meru	/
Vrednost mera i izvor finansiranja	Vrednost mera je 4 miliona RSD koje po pola obezbeđuju Republika i opština, a povremeno se sredstva obezbeđuju i iz IPA fondova.
Interesovanje korisnika za meru	Veliko

Pripravnički staž

Ova mera namenjena je podršci zapošljavanju u struci mladih bez iskustva.

Kome je mera namenjena	Namenjena mladima bez radnog iskustva u struci, min. 4 SSSS pa naviše, samo za privatni sektor. Uslovi za VSS je da su min 6 meseci na evidenciji bez zaposlenja i min prosek 8 tokom studija. Nakon staža se zasniva radni odnos..
Cilj mera	Da se podstakne zapošljavanje u struci.
Kako se mera realizuje	NSZ raspisuje poziv za korišćenje ove mere 1 godišnje. Poslodavac podnosi zahtev a NSZ posreduje. Poslodavcu se refundira min plata i dorpinosi u periodu od 12 meseci. Min 6 meseci se refundira a poslodavac ima obavezu da drži u radnom odnosu 12 meseci.
Broj korisnika	0 lica
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode meru	/
Vrednost mera i izvor finansiranja	Nema podataka.
Interesovanje korisnika za meru	Malo

Informisanje o mogućnostima za socijalnu i radnu aktivaciju i obrazovanje

Informisanje o mogućnostima za socijalnu i radnu aktivaciju i obrazovanje dostupna je u opštini Raška kroz redovnu delatnost Nacionalne službe za zapošljavanje, škola i Kancelarije za mlade, ali ne i kao standardizovana usluga koja se pruža na sistematski način.

Nacionalna služba za zapošljavanje vrši informisanje javnosti o mogućnostima za zapošljavanje, samozapošljavanje i stručno osposobljavanje kao i o drugim merama koje sprovodi u okviru aktivne politike zapošljavanja, putem web sajta, publikacija, flajera, reklama u medijima i na licu

mesta. NSZ informisanje vrši i putem organizovanja sajmu zapošljavanja i profesionalne orientacije koji organizuje filijala u Kraljevu.

Kancelarija za mlade vrši informisanje mladih putem web sajta, društvenih mreža i čet grupa.

Srednja stručna škola organizuje prezentacije o mogućnostima za zapošljavanje svršenim srednjoškolcima.

Interesovanje za ovu uslugu je veliko i postoji prostor za njeno unapređenje kroz one-stop-shop.

Poslovni inkubator/hab/Kancelarija za brze odgovore

Organizovano pružanje usluga poslovne podrške preduzetnicima u formi poslovnog inkubatora ili haba ili Kancelarije za brze odgovore, u opštini Raška nije dostupno. Ovakvu podršku početnici u poslovanju mogu dobiti na komercijalnoj osnovi od knjigovodstvenih agencija koje posluju na teritoriji opštine Raška. NSZ i APR daju savete iz domena svoje delatnosti početnicima u biznisu koji koriste usluge ovih institucija (registracija pravne fome u APR ili korišćenje subvencije za samozapošljavanje u NSZ). Potreba za ovom vrstom podrške je velika.

DEO 5: Stanje u opštini Svrlijig

U opštini Svrlijig postoji aktivan lokalni Savet za zapošljavanje (LSZ), dok se ispostava NSZ za Svrlijig nalazi u sklopu niške filijale NSZ. LSZ je osnovan krajem 2010 na čelu sa predsednikom opštine kao intersektorsko telo sa članovima predstavniciima lokalnih institucija relevantnih za pitanja zapošljavanja i to: koordinator Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj Opštinske uprave opštine Svrlijig, savetnik u Odeljenju za posredovanje Nacionalne službe za zapošljavanje – Filijale Niš, predsednica Udruženja Mreža u Svrlijigu, ispred NVO – Udruženje žena Etno forum, Svrlijig i predsednik sindikata MIN-DIV Svrlijig.

Ispostava filijale NSZ u Svrlijigu bavi se poslovima evidencije, savetovanja i posredovanja u zapošljavanju nezaposlenih lica. Poslovi posredovanja i realizacije mera i programa NSZ su u delokrugu rada filijale NSZ u Nišu. Odluke, izveštavanja i poslovi statistike su takođe u nadležnosti filijale u Nišu.

Relevantni okvir za sprovođenje politike zapošljavanja mladih jesu lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2019.godinu, kao i Lokalni akcioni plan za mlade za period 2017-20121.

Novija istraživanja (NGO Proaktiv, 2019¹⁴) o zapošljavanju mladih koja su rađena uz uključivanje mladih, organizacija civilnog društva i predstavnika lokalnih institucija u oblasti politike zapošljavanja - lokalnih samouprava, poslovnog sektora i medija u gradovima Nišavskog i Topličkog okruga, ukazuju na ključne probleme i to:

- veliki broj onih koji u dvadesetim godinama niti su u obrazovnom sistemu, niti se obučava za neki posao, niti radi
- da ne postoji organizovani i kontinuirani sistem za karijerni razvoj kao ni za obuke, stručne prakse i neformalno obrazovanje mladih
- da postoji „velika apatija i nezainteresovanost“ mladih kada je reč o neformalnom obrazovanju.
- „vrlo slabo informisanje“ mladih na temu karijernog razvoja, obuka, stručnih praksi i neformalnog obrazovanja
- Zapostavljeni mladi u seoskim sredinama
- Uska lepeza ponude neformalnog obrazovanja

Neka od predviđenih rešenja kojima se može uticati na situaciju na terenu prema ovom istraživanju su:

- sinhronizovanje obrazovanja sa ponudom posla
- širenje kruga mladih koji učestvuju u oblicima neformalnog obrazovanja
- sistematizacija svih programa stručnih praksi i neformalnog obrazovanja, odnosno prikupiti ih na jednom mestu i omogućiti svima pristup
- Paket usluga u sferi zapošljavanja i zapošljivosti koji je potreban obezbediti mladima su informisanje, edukacija i mentoring (stručne prakse sa obaveznim mentorstvom).

Prema dostupnim podacima za opština Svrlijig (Anketa o radnoj snazi za 2018. godinu), posmatra se ekomska aktivnost i neaktivnost za mladu populaciju prema starosnoj dobi 15-19 godina, 20-24 godina i 25-29 godina starosti. Procenat ekomska aktivnost mladih se očekivano

¹⁴ Istraživanje o zapošljivosti i zapošljavanju mladih Proaktiv je uradio u okviru projekta *Glas zajednica o EU integracijama: Podsticaj dijalogu OCD i lokalnih vlasti oko javnih politika*. Rezultati istraživanja biće iskorišćeni za kreiranje dokumenta sa preporukama i aktivnim merama za zapošljavanje mladih.

povećava sa starosnim dobom tako da je najveći procenat ekonomski aktivnih mladih u starosnoj dobi 25-29 godina, dok je, u odnosu na ukupan broj mladih osoba unutar starosne dobi, najviše neaktivnih mladih od 15-19 godina. Od ukupno 14249 mladih, jedna trećina je ekonomski aktivna, dok je broj neaktivnih mladih od 15-29 godina 641 (podaci ne preciziraju broj NEET; smatra se da većina ove grupe mladih završava školovanje).

Od ukupno 4830 ekonomski aktivnih mladih žena i muškaraca u opštini Svrlijig 1669 je nezaposleno, 1027 je nekada radilo dok njih 642 traži prvo zaposlenje. Gledajući prema polu, mlade žene u Svrlijigu su ekonomski neaktivnije od njihovih vršnjaka muškog pola u svim pomenutim starosnim kategorijama mladih. Položaj na tržištu rada mladih Roma i Romkinja (prema popisu iz 2011. godine ideo romske populacije je bio 1-5% od ukupnog stanovništva opštine) je dosta težak u celoj regiji, dok nema preciznih podataka o angažovanosti i aktivnosti mladih iz seoskih sredina niti se daju precizni podaci o ranom napuštanju školovanja za svaku od podgrupa mladih.

Kada je reč o prepoznatim potrebama mladih u Svrlijigu, one se uglavnom odnose na bolju informisanost o:

- ✓ slobodnim radnim mestima i u kojim strukama su bolje plate i benefiti (potreba za dokvalifikacijom ili prekvalifikacijom)
- ✓ mestu gde se nalazi firma poslodavca i koje veštine su potrebne
- ✓ procedurama ulaska u sistem poslovanja - registracija, administrativne potrebe, mogućnosti postojeće finansijske podrške
- ✓ daljoj podršci i edukaciji na random mestu
- ✓ mogućnostima za *networking*

Potrebe mladih koji su učestvovali u programu Učenička kompanija (UK) su:

- ✓ poslovno mentorstvo (da se dobije savet poslovnih ljudi) - u Svrlijivu je jedna UK dobila finansijsku podršku od lokalne kompanije
- ✓ pokrivanje putnih troškova za odlazak na takmičenja
- ✓ dodatne obuke u sferi finansijske pismenosti, marketinga, prezentacijskih i komunikacionih veština
- ✓ administrativne i poreske olakšice – podsticaji
- ✓ prostor za rad
- ✓ KViS
- ✓ Dostupnost informacija o realnom ekonomskom stanju u opštini
- ✓ Praktičan rad
- ✓ Mogućnost putovanja radi razmene iskustava sa vršnjacima

Kada je reč o pokretanju sopstvenog biznisa, mladi u Svrlijigu imaju strah od neuspeha (osećaj posramnjenosti) i retko se odlučuju na taj korak.

Problem dolaska do mladih u grupi NEET u Svrlijigu bi se mogao premostiti oslanjanjem na kapacitete Lokalnog centra za kulturu, sport i turizam zbog neformalnog sadržaja i čestog mesta okupljanja mladih u ovoj kategoriji.

U Svrlijigu je, pored rada sa NEET, potrebno raditi i sa srednjoškolcima, kao i registrovanim, a nevidljivi OSI. Za sve mlade je potrebno obezbediti *konsalting uslugu* kao vid usmeravanja mladih u smislu pokretanja preduzetništva u opštini, kao i uslugu posredovanja u kontaktu sa privrednicima.

Postojeće mere socijalne i radne aktivacije dostupne mladima u opštini Svrlijig

Usluge i mere socijalne i radne aktivacije koje su dostupne mladima u opštini Svrlijig su sledeće:

- Stipendije za školovanje
- Karijerno savetovanje
- Stručna praksa
- Subvencije za zapošljavanje
- Subvencije za samozapošljavanje
- Program učeničke kompanije
- Subvencija za sklapanje braka
- Informisanje o mogućnostima
- Poslovno savetovanje za početnike u poslovanju;

Stipendije za školovanje

Ova mera je namenjena podsticanu većeg upisa dece u svrlišku srednju školu i redovno pohađanje nastave. Zahvaljujući ovoj meri, obuhvat dece iz Svrlijiga upisane u srednju školu je povećan, a počeo je da raste i broj dece iz susednih opština koja srednju školu upisuju u Svrlijigu.

Kome je mera namenjena	Deci srednješkolskog uzrasta koja upisuju prvi i drugi razred srednje škole.
Cilj mera	Da podstakne upisivanje srednje škole u Svrlijigu i redovno pohađanje nastave.
Kako se mera realizuje	Roditelj u ime deteta koje je upisalo srednju školu podnosi zahtev Opštinskoj upravi za ostvarivanje prava na stipendiju. Učenici prvog i drugog razreda srednje škole dobijaju po ovom osnovu 5,000 RSD mesečno za redovne smerove tokom trajanja nastave, i 7,500 RSD mesečno za stručne smerove po dualnom sistemu obrazovanja. Naknada za dualne smerove je veća zbog nastojanja da se podstakne veće interesovanje za ove smerove. Uz mesečnu nadoknadu, deci se refundiraju i putni troškovi do škole. Postoji tendencija proširivanja mera i na 3. i 4. razred srednje škole.
Broj korisnika	70 dece godišnje
Institucija koja sprovodi	Opštinska uprava Svrlijiga, Odeljenje za društvene delatnosti.
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mero	1 izvršioc zaposlen na ovim poslovima u Odeljenju za društvene delatnosti Opštinske uprave
Vrednost mera i izvor finansiranja	Oko 4 miliona RSD, iz opštinskog budžeta.
Interesovanje korisnika za mero	Veliko, u Svrlijigu i okolnim opštinama.

Karijerno savetovanje

Karijerno savetovanje je u opštini Svrlijig prisutno kao vannastavna aktivnost za učenike srednje škole, radi informisanja o mogućnostima za dalji razvoj karijere. Prisutno je i kao mera aktivne politike zapošljavanja koja se sprovodi preko NSZ, ali o ovoj meri nema dostupnih podataka.

	Karijerno savetovanje	Profesionalna orientacija
Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju nezaposlenih NSZ	Maturantima srednje škole u Svrlijigu

Cilj mera	Doprineti socijalnoj i radnoj aktivaciji nezaposlenih lica kroz usmeravanje u procesu odabira zanimanja i zaposlenja.	Da karijerno usmeri učenike u procesu odabira zanimanja.
Kako se mera realizuje	Nema podataka	Tim za karijerno vođenje i savetovanje organizuje grupne seminare o izboru karijere koje pohađaju učenici po slobodnoj volji. Tim je na raspolaganju učenicima i za individualne razgovore. Između srednje škole i NSZ ne postoji redovna i organizovana razmena informacija i koordinacija u vezi planiranja karijere maturanata. Postoji veliki prostor za unapređenje komunikacije između ove 2 institucije u pogledu informisanja o slobodnim radnim mestima, merama aktivne politike zapošljavanja i trendovima.
Broj korisnika	Nema podataka	50 – 60 godišnje
Institucija koja sprovodi	Filijala NSZ –u Nišu	Srednja škola
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mera	Nema podataka	Školski Tim za karijerno vođenje i savetovanje
Vrednost mera i izvor finansiranja	Nema podataka	Nema dodatnih troškova realizacije ove mera osim rada zaposlenih u školi koji ovu aktivnost obavljaju kao deo svojih redovnih radnih zaduženja.
Interesovanje korisnika za mera	Nema podataka	Veliko

Stručna praksa

Stručna praksa je kao mera aktivne politike zapošljavanja namenjena stručnom osposobljavanju pretežno mladih bez praktičnog iskustva.

Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima koja se prvi put osposobljavaju za zanimanje, uglavnom mlađi do 30 godina, sva lica koja nisu imala radnog iskustva u struci.
Cilj mera	Da karijerno usmeri učenike u procesu odabira zanimanja za konkretan obrazovni profil.
Kako se mera realizuje	NSZ raspisuje konkurs za korišćenje ove mera a poslodavci podnose zahtev po osnovu konkursa. Poslodavac sam dostavlja matične brojeve lica koja žele da pohađaju stručnu praksu, alternativno NSZ posreduje u pronašlasku lica koja će biti upućena

	na stručnu praksu i poziva lica sa evidencije. 95% lica upućenih na stručnu praksu je došlo na predlog poslodavca.
Broj korisnika	Nema podatka
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mera	/
Vrednost mere i izvor finansiranja	Ukupna vrednost mere je 5.5 miliona RSD od čega Republika iz budžeta finansira 3.3 miliona RSD a Opštinska uprava sufinansira 2.2 miliona RSD.
Interesovanje korisnika za mera	Veliko

Subvencije za zapošljavanje

Ova mera je namenjena podsticanju novog zapošljavanja u većem obimu.

Kome je mera namenjena	Nezaposlenim licima upisanim u evidenciju NSZ koji spadaju u teže zapošljive kategorije (npr. mlađi do 30 godina starosti, stariji od 45 godina, Romi i sl.).
Cilj mera	Da podstakne novo zapošljavanje.
Kako se mera realizuje	NSZ 1 godišnje (najčešće u prvih 5 meseci) raspisuje poziv za poslodavce. Poslodavci otvaraju radna mesta i za njih podnose zahtev NSZ-u za korišćenje mera za novo zapošljavanje. Poslodavci mogu sami odabrati lica koja će biti zaposlena uz korišćenje ove mera, a mogu od NSZ zatražiti posredovanje u zapošljavanju.
Broj korisnika	Nema podataka
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mera	Nema podataka
Vrednost mere i izvor finansiranja	Ukupna vrednost mere 17.5 miliona RSD. 10.5 miliona RSD (60%) obezbeđuje Republika iz budžeta, dok Opštinska uprava iz budžeta opštine sufinansira još 7 miliona RSD (40%).
Interesovanje korisnika za mera	Nema podataka

Subvencije za samozapošljavanje

Ova mera namenjena je podršci samozapošljavanju i preduzetništvu. Mera se još uvek više koristi kao mera socijalne politike nego mera ekonomске politike.

Kome je mera namenjena	Licima koja planiraju sami da pokrenu sopstveni posao registrovanjem preduzetničke ili druge forme.
Cilj mera	Da se podstakne samozapošljavanje i registrovanje preduzetničke delatnosti.
Kako se mera realizuje	NSZ raspisuje poziv za korišćenje ove mera 1 – 3 puta godišnje. Lice podnosi zahtev zajedno sa biznis planom NSZ-u za subvenciju. NSZ na osnovu biznis plana a do utroška sredstava, odobrava subvenciju licu koje zatim registruje pravnu formu i započinje delatnost. Bespovratno se odobrava iznos od 250,000 RSD a

	<p>korisnik subvencije je dužan da delatnost obavlja i sebi uplaćuje poreze i doprinose najmanje 1 godinu.</p> <p>Pre korišćenja subvencije, korisnik je dužan da pohađa obuku o pisanju biznis plana koju realizuju stručna lica iz RRA JUG.</p> <p>Analiza efekata ove mera otkriva da ovu mjeru najčešće koriste lica kojima fali nekoliko godina do penzije, na drugom mestu su oni koji rade na crno i na taj način legalizuju posao, i na trećem mestu su mlađi.</p>
Broj korisnika	12
Institucija koja sprovodi	NSZ
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mjeru	/
Vrednost mere i izvor finansiranja	Ukupna vrednost mere 3 miliona RSD. 1.8 miliona RSD (60%) obezbeđuje Republika iz budžeta, dok Opštinska uprava iz budžeta opštine sufinansira još 1.2 miliona RSD (40%).
Interesovanje korisnika za mjeru	Nema podataka

Program učeničke kompanije

Program učeničke kompanije namenjen je učenicima srednje škole za sticanje prvih iskustava i znanja u vođenju preduzeća i organizaciji poslovanja. Postoji veliki prostor da se resursi ovog programa dodatno koriste u planiranju mera socijalne i radne aktivacije mladih.

Kome je mera namenjena	Učenicima 3. i 4. godine srednje škole u Svriljigu.
Cilj mere	Da učenici steknu prva znanja i iskustva u vođenju preduzeća i organizaciji poslovanja.
Kako se mera realizuje	Program se izvodi kao vannastavni program u trajanju od 11 meseci prema standardima Junior Achievement. Grupa od nekoliko učenika formira učeničku kompaniju potpisivanjem sporazuma, biraju ime kompanije, delatnost, proizvod ili uslugu koju će proizvoditi/pružati i počinju sa izradom biznis plana. Neophodno je da među sobom raspodele uloge (direktor, marketing menadžer, direktor proizvodnje, prodaje i sl.) i prikupe sredstva za početak rada kompanije, a zatim i da proizvedu svoj proizvod/uslugu i ponude je na tržištu. Na kraju sačinjavaju kompanijski završni izveštaj. U toku školske godine u proseku se formiraju 2-4 učeničke kompanije.
Broj korisnika	20 (10% od ukupnog broja učenika u Srednjoj školi)
Institucija koja sprovodi	Srednja škola
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mjeru	1 profesor predmeta Preduzetništvo
Vrednost mere i izvor finansiranja	Program ne iziskuje troškove osim troškove rada učeničkih kompanija za koje su zaduženi članovi učeničkih kompanija.
Interesovanje korisnika za mjeru	Rastuće

Subvencija za sklapanje braka

Opštinska uprava Svrlijiga je jedna od retkih lokalnih samouprava u Srbiji koja nudi ovakav vid podrške samcima i samicama. Subvencija je namenjena jačanju socijalnog statusa

Kome je mera namenjena	Samcima i samicama
Cilj mere	Da podstakne samce i samice da sklope brak i započnu zajednički život.
Kako se mera realizuje	Mladenci podnose zahtev Opštinskoj upravi za subvenciju koja iznosi 300,000 RSD. Obaveza je da se venčaju i budu u braku najmanje 5 godina.
Broj korisnika	Nema podataka
Institucija koja sprovodi	Opštinska uprava Svrlijiga
Profil i broj izvršilaca koji sprovode mero	1 izvršioc u Odeljenju za društvene delatnosti
Vrednost mero i izvor finansiranja	Nema podataka
Interesovanje korisnika za mero	Malo

Informisanje o mogućnostima za socijalnu i radnu aktivaciju i obrazovanje

Informisanje o mogućnostima za socijalnu i radnu aktivaciju i obrazovanje dostupna je u opštini Svrlijig kroz redovnu delatnost Nacionalne službe za zapošljavanje, Opštinske uprave i srednje škole, ali ne i kao standardizovana usluga koja se pruža na sistematski način.

Nacionalna služba za zapošljavanje vrši informisanje javnosti o mogućnostima za zapošljavanje, samozapošljavanje i stručno osposobljavanje kao i o drugim meroama koje sprovodi u okviru aktivne politike zapošljavanja, putem web sajta, publikacija, flajera, reklama u medijima i na licu mesta.

Opštinska uprava informiše mlade na licu mesta u zgradama uprave o mogućnostima za korišćenje subvencija koje dodeljuje Opštinska uprava.

Interesovanje za ovu uslugu je veliko i postoji prostor za njeno unapređenje kroz one-stop-shop.

Poslovni inkubator/hab/Kancelarija za brze odgovore

Organizovano pružanje usluga poslovne podrške preduzetnicima u formi poslovnog inkubatora ili haba ili Kancelarije za brze odgovore, u opštini Svrlijig nije dostupno. Ovakvu podršku početnici u poslovanju mogu dobiti na komercijalnoj osnovi od knjigovodstvenih agencija koje posluju na teritoriji opštine Svrlijig i Grada Niša.

Opštinska uprava ima sporazum sa APR o pružanju pojedinih usluga registracije (pre svega registracija preduzetnika) kao opštinska APR kancelarija. Tu preduzetnici mogu dobiti informaciju i potrebnu papirologiju kako da se registruju ili izvrše promenu. 15% sredstava od naplaćenih taksi za usluge APR se vraćaju u opštinski budžet i iz tih sredstava se finansiraju troškovi rada opštinske APR kancelarije.

Potreba za ovom vrstom podrške je velika.

Zaključci

Opšta zapažanja

- Redovno prikupljanje i analiza podataka o teže zapošljivim kategorijama mladih je neophodan preduslov za bolje razumevanje i praćenje svih riziko faktora koji otežavaju položaj specifične grupe;
- Potrebno je uspostaviti mehanizme za rano otkrivanje riziko faktora i razmenu informacija o broju ugroženih podgrupa mladih;
- Obuke pružaocima usluga u radu sa mladima koji pripadaju teže zapošljivim kategorijama bi trebalo redovno držati;
- Potrebno je uspostaviti jasan fokus na mere prevencije umesto intervencije u zapošljavanju mladih kroz paket mera podrške (neformalno i informalno učenje bi trebalo da dobije veću pažnju u planiranju paketa mera za mlađe, a naročito u pogledu podrške za teže zapošljive mlađe);
- Inovativni način dolaska do nevidljivih mladih, NEET, Roma i drugih teže zapošljivih kategorija je potrebno osmisliti u skladu sa lokalnim mogućnostima
- Višestruko ranjive podgrupe mladih bi trebalo posebno definisati i podržati paketom odgovarajućih mera.

Predlog izmena/dopuna projektne logičke matrice

INDIKATORI UTICAJA	Broj direktnih korisnika projekta (prema polu i podgrupi)
	Broj novih studentskih kompanija kreiranih i testiranih (uključujući inicijative za samozapošljavanje)
	Broj mladih koji se zapošljava zahvaljući dobijenoj podršci, stečenim kompetencijama i veštinama i/ili kao posledica razvoja i dostupnosti novih programa i paketa usluga (prema polu i podgrupi)
	Broj mladih koji iz statusa neaktivnih postaju aktivni na tržištu rada zahvaljući dobijenoj podršci, stečenim kompetencijama i veštinama i/ili kao posledica razvoja i dostupnosti novih programa i paketa usluga (prema polu i podgrupi)
	Broj novih usluga – mera i programa zapošljavanja u lokalnim zajednicama
	% obuhvata mladih neregistrovanih u NSZ projektim aktivnostima (prema polu i podgrupi) – NEET, mladi pripadnici romske zajednice, mladi iz ruralnih predela
	Broj usvojenih i primenjenih mera kojima se podstiče jačanje intersektorske saradnje među akterima u lokalnim zajednicama (npr. na polju

INDIKATORI NA NIVOU ISHODA	razmene podataka, dolaska do neregistrovanih, neaktivnih mladih i sl.)
	Porast broja poslovnih entiteta/kompanija koje zapošljavaju i/ili nude stručnu praksu mladima iz ugroženih, teže zapošljivih kategorija (prema sektoru delatnosti)
	Porast broja usluga neformalnog obrazovanja u lokalnim zajednicama u skladu sa potrebama tržišta rada
	Broja nastavnika mentora u oblasti preduzetničkog obrazovanja (prema polu i struci)
	Broj novih preduzetničkih inicijativa na čijem su čelu mladi iz teže zapošljivih grupa
	Broj učenika koji je završio srednju školu i nezaposlenih mladih koji su bili korisnici projekta i koji su se zaposlili do godinu dana nakon završetka škole/projekta.
	Broj i tip organizacija u Svrlijigu i Raškoj koji su pojačali kapacitete u domenu zapošljivosti mladih
	Broj i tip organizacija koje su pojačale kapacitete za intersektorsku saradnju u domenu zapošljivosti i zapošljavanja mladih
	Broj novih servisa u lokalnim zajednicama u Svrlijigu i Raškoj
	Broj korisnika novih servisa u lokalnim zajednicama u Svrlijigu i Raškoj tokom trajanja projekta (mix paket mera za mlade i one stop shop)
	Stepen zadovoljstva institucija i korisnika novih servisa u lokalnim zajednicama u Svrlijigu i Raškoj tokom trajanja projekta (mix paket mera za mlade i one stop shop)
	Povećanje stepena kompetentnosti učesnika obuka na projektu da rade sa teže zapošljivih kategorijama mladih (po polu i lokalnoj instituciji)
	Broj privatnih i/ili javnih institucija koje su poboljšale kapacitete i koje su ohrabrene da prime na stručno usavršavanje mlade nezaposlene iz teže zapošljivih kategorija (prema polu i kategoriji mladih)
	Broj novih/poboljšanih modela saradnje, sporazuma, programa obuka, usluga, alata i

INDIKATORI NA NIVOU REZULTATA	procesa između institucija u lokalnim zajednicama,
	Broj mladih koji osnivaju studentske kompanije i dobijaju mentorstvo (prema polu)
	Broj direktno uključenih organizacija u implementaciju projekta (prema tipu)
	Broj intersektorskih partnerstava/sporazuma o saradnji zaključenih radi adekvatne implementacije projekta
	Broj promo događaja/kampanja
	Broj učesnika na događajima diseminacije (prema polu i tipu učesnika)
	Broj promo materijala
	Broj ljudi koji su obuhvaćeni promo događajima i kampanjama
	Broj organizovanih događaja jačanja kapaciteta
	Broj osoba koji učestvuju na događajima jačanja kapaciteta (prema polu i tipu institucije i podgrupe mladih)
	Broj kreiranih publikacija i materijala sa obukom
	Broj setova oreme kupljene iz projektnih sredstava koja se stavlja na raspoloživost ciljnim grupama
	Broj novih mera/usluga za zapošljivost i zapošljavanje mladih
	Broj mladih čije se veštine zapošljivosti povećavaju zahvaljujući programu i dostupnosti studentske kompanije (prema polu i podgrupe mladih)
	Broj mladih čije se veštine zapošljivosti povećavaju zahvaljujući stručnoj praksi (prema polu i podgrupe mladih)

Korišćena i preporučena literatura

Arnkil, R. & Curth, A. (2016). Practitioners's Toolkit – Sustainable Activation of Young People NEETs. ICF International

Bardak, U. Rubal Maseda, B. & Rosso, F. (2015) Young People Not in Employment, Education or Training (NEET): An Overview in ETF Partner Countries, ETF

Bell, David N.F. and Blanchflower, David G. (2011). Young people and the great recession, Oxford Review of Economic Policy 27(2): 241-267

Dragan Popadić, Zoran Pavlović, Srećko Mihailović (2019). Mladi u Srbiji 2018/2019. Fondacija Fridrih Ebert (FES)

Cedefop (2015). On the way to 2020: data for vocational education and training policies: country statistical overviews, Cedefop research paper No 45 <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5545>

Eurofound (2012b), "Young people and 'NEETs' infographic" www.eurofound.europa.eu/emcc/labourmarket/youthinfographic

Eurofound (2013), "NEET", EurWork www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relationsdictionary/nee

Eurofound (2016), "Regulation of Labour Market Intermediaries and Role of the Social partners in Preventing Trafficking of Labour", Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Commission (2010), "Youth on the Move – Strengthening Support to Europe's Young People", European Commission, 15 September <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=950&newsId=888&furtherNews=yes>

European Commission (n.d.), "Youth Guarantee - Employment, Social Affairs & Inclusion" ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079

European Court of Auditors (2017), Youth unemployment – have EU policies made adifference? An assessment of the Youth Guarantee and the youth Employment Initiative, Special Report No. 05.

Eurostat (2017b), "EU Labour Force Survey – Methodology" ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/EU_labour_force_survey_-_methodology

Hadjivassiliou, K.P., C. Rickard, S. Swift, W. Eichhorst and F. Wozny (2016), "D 3.4 – Comparative overview synthesis: Comparative overview of institutional arrangements in selected country case studies", Strategic Transitions for Youth Labour in Europe

Hall, A.M. Metcalfe, H. Irving, P. (2015). PES practices for the outreach and activation of NEETs A contribution of the Network of Public Employment Services, ICF

ILO, Youth Employment website <http://www.ilo.org/global/topics/youth-employment/lang--en/index.htm>

IMF Working paper: Youth Unemployment in Advanced Europe: Okun's law and Beyond, 2015

Kilhoffer, Z. Beblavý M. & Lenaerts, K. (2018). Blame it on my youth! CEPS research paper No. 2018/01

Lutovac, I. (2016). Smernice za izradu, sprovođenje i praćenje programa/mera u okviru LAPZ http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/8/8744_smernice_za_izradu_sprovo_enje_i_pra_enje_amz_u_okviru_lapz.pdf

Marjanović, D. (2016). Tranzicija mladih žena i muškaraca na tržištu rada Republike Srbije Program za zapošljavanje mladih Odeljenje za politiku zapošljavanja jun 2016. ILO

MOR (2017). Vodič za razvoj nacionalnih outreach strategija za neaktivne mlađe ljudi https://www.ilo.org/employment/areas/youth-employment/WCMS_613351/lang--en/index.htm

Nacionalna strategija zapošljavanja za period 2011-2020 Službeni glasnik Republike Srbije br. 37/11

NSZ, Nacionalni akcioni plan zapošljavanja za 2019. godinu http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/11/11445_nacionalni_acioni_plan_zapo_ljavanja_za_2019._go_dinu.pdf

OECD, OECD work on Youth website <http://www.oecd.org/youth.htm>

OECD, 'The OECD Skills Outlook 2015: Youth, Skills and Employability' <http://www.oecd.org/edu/oecd-skills-outlook-2015-9789264234178-en.htm>

OECD (2016), 'the NEET challenge: what can be done for jobless and disengaged youth?', March 2016

One stop shop agencies Germany. European Commission Publication Office. March 2016

Republički zavod za statistiku, ARS 2018 <http://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/trziste-rada/anketa-o-radnoj-snazi>

Santos-Brien, R. (2018). Effective outreach to NEETs. Experience from the ground. European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion

SIPRU (2017). Treći nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjivanju siromашtva u Republici Srbiji za period 2014–2017. godine – Tematski fokus: Mladi na tržištu rada u Republici Srbiji <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/>

SIPRU (2016). Evaluacije paketa usluga za mlađe i relevantnih programa i mera finansiranih iz budžeta Vlade Republike Srbije koji su usmereni ka mlađima <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/07/Evaluacije-paketa-usluga-za-mlađe-i-relevantnih-programa-i-mera-finansiranih-iz-budzeta-Vlade-Republike-Srbije-koji-su-usmereni-ka-mladima.pdf>

SIPRU (2015). Preduzetničko obrazovanje Komparativni pregled obrazovnih politika, modela i prakse

Stojanović M. (2018). DEVELOPMENT & PROMOTION OF LIFELONG ENTREPRENEURIAL LEARNING IN THE WESTERN BALKANS, Regional Report, BOŠ

Vlada Republike Srbije, 2016. Program reformi politike zapošljavanja u procesu pristupanja Evropskoj uniji,

PRILOG 1 – INTERVJU PITANJA

INTERVJU TEME ¹⁵	NSZ	CSR	NVO	ŠKOLE	BIZNIS	OPŠTINA
Lokalni strateški fokus i dokumenta	<ul style="list-style-type: none"> a. Koji su najvažnije lokalne strategije/akcioni planovi na snazi kojima se utiče na uključivanje mladih iz kategorija teže zaposlenih na tržište rada kao i u obrazovanje i obuke? b. Da li postoje predlozi za uvođenje sistema ranog otkrivanja mladih u riziku da postanu neaktivni (u okviru predloženih mera prevencije)? c. Kakvi su rezultati primene mera? d. Kolika su izdvajanja u lokalnim budžetima vezana za podršku mladima? e. Na koju kategoriju mladih se stavlja akcenat? f. Koji su vaši izvori podataka o kategoriji teže zapošljivih mladih? g. Koliki broj mladih je registrovan na NSZ, a koliki broj procenjujete da postoji onih mladih koji pripadaju kategorijama teže zapošljivih, a nisu registrovani? h. Zašto smatrate da se mlađi ne registriraju? i. Koje mere postoje, a koje bi trebalo da postoje kako bi se podsticalo registrovanje mladih. 					
Ključni akteri i njihovi odnosi, intersektorska saradnja – protokoli i tela	<ul style="list-style-type: none"> a. Molimo vas da kratko predstavite vašu instituciju – pun naziv, sedište, ciljeve rada, broj zaposlenih, službe, broj korisnika b. Da li postoje lokalni protokoli o saradnji između institucija – koji, koliko, kako izgleda podela uloga? c. Da li su formirana lokalna tela za podršku i kako izgleda njihov rad? Npr. lokalni saveti za zapošljavanje – uloga, broj ljudi, organizacija rada, kako se pristupa mladima u kategoriji teže zapošljivih lica? d. Na koji način se vodi računa o tome da se podaci dele između institucija od interesa i kako se vrši zaštita ličnih podataka (osrvt na maloletna lica)? e. Na koji način se može poboljšati intersektorska saradnja u oblasti? f. Kako se meri uspeh saradnje? g. Sa kime biste voleli da vasa matična institucija ima bolju saradnju i zašto? h. Primeri dobre prakse – opis? i. Sa kojom institucijom ste do sada imali najbolju saradnju, na koji način i zašto? j. Da li smatrate da je potrebno uvesti one stop shop kao jedinstveni integrisan pristup svim merama podrške za mlađe (sta za vas to znači i na koji način bi se takav pristup mogao funkcionalno kreirati uvašoj zajednici?) 					
Kategorije teže zapošljivih mladih ¹⁶ – uključujući rome, NEET ¹⁷ , dugoročno	-Ko su – profili kategorija prema dobu, polu, socijalnim i ekonomskim pokazateljima?	-Broj korisnika socijalne pomoći prema kategoriji mladih teže	- Koji je broj korisnika i profili mladih u teže	-Da li postoji osipanje učenika? -Koji su profili dece u riziku od osipanja?	-Da li zapošljavate teže zapošljive	-Na koji način se u lokalnim akcionim planovima i

¹⁵ Mladi se za potrebe projekta definišu kao ljudi od 15 do 30 godina starosti.

¹⁶ Napomena: teže zapošljive kategorije mladih prema ciljevima i dizajnu projekta uključuju NEET, Rome, dugoročno nezaposlene mlađe, i mlađe koji žive u seoskim i udaljenim sredinama. Poseban akcenat potrebno je staviti na NEET kategoriju tokom razgovora sa akterima.

¹⁷ Prema Eurostat, NEET su oni mlađi ljudi koji nisu u sistemu obrazovanja, obuke (tokom perioda od minimum 4 nedelje) niti su zaposleni. U najvećem broju slučajeva to su lica između 18 i 24 godine starosti, iako se ovaj podatak menja u odnosu na nacionalni konteks.

Socijalna i radna aktivacija mladih u Svrnjigu i Raški - osnovna studija

nezaposle i mlade iz ruralnih odnosno udaljenih sredina	<ul style="list-style-type: none"> -Brojčano stanje prema kategoriji lica prijavljenih u NSZ statistici -Da li smatrate da ima razlika u potrebama između kategorija mladih koji su teže zapošljivi? -Da li postoje posebne institucionalne strategije kojima se pruža podrška ovim mladima? -Da li postoje posebne usluge u skladu sa različitim potrebama mladih koji spadaju u teže zapošljive kategorije? 	<p>zapošljivih; trend u broju korisnika (opadajući ili rastući u odnosu na svaku kategoriju mladih)</p>	<p>zapošljivim kategorijama sa kojima vaša organizacija radi?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Koji su najčešći problem u radu? -Na koji način se oni premošćavaju? 	<ul style="list-style-type: none"> -Koji je broj dece koja se osipaju i one u riziku od osipanja na godišnjem nivou i iz kojih razreda? -Koje su preventivne mere i mere intervencije sprečavanja osipanja koje preduzima vasa institucija 	<p>kategorije mladih?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Koliko je takvih mladih i kog profila zaposleno kod vas? -Kako ste do njih došli? -Da li ste i u kojoj meri zadovoljni njihovim radom? -Koliko imate zaposlenih mladih žena? -Šta biste pohvalili, a šta promenili kod obrazovanja i obučenosti mladih u odnosu na vaše potrebe radne snage? 	<p>strategijama vrši mainstreamovanje inkluzivnih mera podrške mladima iz teže zapošljivih kategorija?</p>
Inkluzivne prakse, mere i programi obrazovanja i obuka koji postoje radi podrške mladima u teže zapošljivim kategorijama	<ul style="list-style-type: none"> -Aktivne mere zapoljavanja – koje postoje, koliki broj iz koje kategorije mladih ih koristi, kakvi su rezultati procesa evaluacije? -Da li postoji mehanizam daljeg praćenja mladih koji dobiju obuku i kako funkcioniše; -Primeri dobre prakse (koji su faktori uspeha)? -Ideje za poboljšanje? 	<p>-Da li imate programe i koje namenjene direktnom radu sa mladima iz teže zapošljivih kategorija?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Na koji način uključujete mlađe / broj korisnika, profil? -Kako ocenjujete svoj uspeh? 	<p>-Da li imate programe i koje namenjene direktnom radu sa mlađima iz teže zapošljivih kategorija?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Na koji način uključujete mlađe / broj 	<p>-Da li se i na koji način uključuje nastavno osoblje i pedagoško-psihološke službe u podršku mlađima u riziku od neaktivnosti na tržištu rada i/ili osipanju?</p>	<p>-Koje programe obuke nudite, a koje koristite za podršku mlađima iz teže zapošljivih kategorija?</p>	<p>-Na koji način i ko sprovodi evaluaciju i monitoring lokalnih politika relevantnih za podršku mlađima iz teže zapošljivih kategorija?</p> <ul style="list-style-type: none"> -Na koji način se predlaže

	<p>-Opisite jedan savetodavni sastanak između mlađe osobe koja dolazi u NSZ i vašeg savetodavca?</p> <p>-Da li postoje programi obuke za vaše zaposlene na koji način treba da rade sa kategorijama mladih – koji je obuhvat, kakvi su rezultati, ko je pružalač takve obuke?</p>	<p>-Koje resurse izdvajate za podršku?</p> <p>-Koji resursi su vam potrebni?</p>	<p>korisnika, profil?</p> <p>-Kako ocenjujete svoj uspeh? -</p> <p>-Koje resurse izdvajate za podršku?</p> <p>-Koji resursi su vam potrebni?</p>			budžetiranje određenih mera lokalne politike?
Strategije kojima se uključuju mlađi iz kategorije NEET	a. Kako informišete/stupate u kontakt sa NEET mlađima, sa Romima, sa mlađima koji su duročno nezaposleni i onima iz seoskih sredina o svojim merama (molimo vas da prokomentarišete za svaku kategoriju mladih ponaosob kanale komunikacije, metode, jezik, kulturne razlike, širenje uspešnih priča, korišćenje povratne informacije korisnika)? b. Koliko je mladih obuhvaćeno vašim kanalima komunikacije i kako to znate? c. Da li imate i u kojoj meri sve potrebne resurse za uspesno uključivanje ovim mladih? d. Kako bi se mogli poboljšati ova komunikacija (koji resursi su vam potrebni za ekikasniju i učinkovitiju komunikaciju sa mlađima)?					
Izazovi u uključivanju i podršci mlađim ljudima u kategorijama koje se smatraju teže zapošljivim	a. Navedite glavne prepreke i izazove u sistemskom rešavanju problema mladih u teže zapošljivim kategorijama? b. Navedite glavne prepreke i izazove sa kojima se vasa institucija suočava u bavljenju ovim problemom? c. Koje mere podrške/programe je potrebno razviti ili unaprediti radi postizanja boljih efekata podrške mlađima u teže zapošljivim kategorijama?					

Socijalna i radna aktivacija mladih u Sviljigu i Raški - osnovna studija

PRILOG 2 - Tabelarni prikaz podataka za Rašku i Sviljig

Opštine i starosno doba mladih	Pol	Ukupno	Ekonomski aktivni			Ekonomski neaktivni									
			Ukupnol	Obavljaju zanimanje	Nezapolseni			Ukupno	Deca mlađa od 15 godina	Penzioneri	Lica sa prihodima od imovine	Učenici/ Student/ 15+ godina	Lica koja obavljaju samo kućne poslove u svom domaćinstvu	Ostalo	
					Ukupno	Nekada radili	Traže prvi posao								
Raška	S	24678	10345	7526	2819	1745	1074	14333	3487	5521	54	2240	2066	965	
	M	12376	5995	4546	1449	978	471	6381	1799	2687	47	1079	203	566	
	Ž	12302	4350	2980	1370	767	603	7952	1688	2834	7	1161	1863	399	
15–19	S	1431	116	27	89	6	83	1315	-	1	-	1260	14	40	
	M	763	77	16	61	4	57	686	-	1	-	653	4	28	
	Ž	668	39	11	28	2	26	629	-	-	-	607	10	12	
20–24	S	1447	547	274	273	63	210	900	-	2	1	751	54	92	
	M	723	343	195	148	41	107	380	-	1	-	324	2	53	
	Ž	724	204	79	125	22	103	520	-	1	1	427	52	39	
25–29	S	1495	1092	704	388	153	235	403	-	1	3	181	135	83	
	M	799	640	453	187	82	105	159	-	1	2	84	18	54	
	Ž	696	452	251	201	71	130	244	-	-	1	97	117	29	
Sviljig		S	14249	4830	3161	1669	1027	642	9419	1407	5251	53	641	1388	679
		M	7169	2953	2025	928	585	343	4216	738	2416	44	302	338	378
		Ž	7080	1877	1136	741	442	299	5203	669	2835	9	339	1050	301
15–19	S	562	108	28	80	3	77	454	-	-	-	420	8	26	
	M	289	65	14	51	3	48	224	-	-	-	210	1	13	
	Ž	273	43	14	29	-	29	230	-	-	-	210	7	13	
20–24	S	581	328	155	173	39	134	253	-	1	-	160	47	45	
	M	298	187	86	101	20	81	111	-	1	-	61	15	34	
	Ž	283	141	69	72	19	53	142	-	-	-	99	32	11	
25–29	S	658	492	289	203	72	131	166	-	3	2	45	79	37	

Socijalna i radna aktivacija mladih u Sviljigu i Raški - osnovna studija

M	344	260	165	95	37	58	84	-	2	2	25	22	33
Ž	314	232	124	108	35	73	82	-	1	-	20	57	4

Tabela: Ekonomski aktivnost i neaktivnost kod mladih u opština Raška i Sviljig, izvor ARS, RZS, 2018.